

Anul III. — 1879.

SCÓLA ROMÂNĂ.

FÓIE LUNARĂ

pentru

inaintarea educațiunei și instrucțiunei.

BCU Cluj / Edată și redactată Library Cluj
de

VASILE PETRI.

Făscióra IV, pe Ianuar.

Sumar:

Ioan Enric Pestalozzi. — Despre scóla poporală și învățator. — Multe sunt năcasurile — învățătorilor. — Copii care fuméză. — Cântul (musica) in pre-parandia de stat din Deva cu privire la elevii românî. — Lecțiunî din geome-trie in scóla poporală (urmare). — Din computul cu frângerî vulgare (urmare). — Tractarea practică a unor bucăți de lectură (fine). — Grădinele de copii și învățământul intuitiv apreciate de un Frances. — Întruducerea limbei magiare in scólele poporale din Ungaria. — Varietăți.

SÂBIIŪ 1879.

Tiparul tipografiei archidiececane.

SCÓLA ROMÂNĂ.

FÓIE LUNARĂ

pentru

înaintarea educațiunei și instrucțiunei.

Redactată de

VASILE PETRI.

ABONAMENTUL:

Pe un an 4 fl. v. a. — pe o jumătate 2 fl. v. a.
Pentru România: pe un an întreg un galben.

PRENUMERAȚIUNILE

sunt a se adresa la: Redacțiunea „Scólei
Române“ în Săbiu (Hermannstadt, N.-Szeben).

Ioan Enric Pestalozzi.

Născut la 12 Ianuar 1746, mort la 17 Faur 1827.

BCU De Dr. **Lazar Petroviciu**, profesorary Cluj

I.

Viéța lui Pestalozzi.

Între pedagogii mai distincți și mai neobosiți în activitatea lor ocupă un loc strălucit și Pestalozzi, carele a sciut însufleți lumea pentru a îmbrățișa cu mai vie căldură educațiunea poporului. El a fost un vulture, care — precum țice Dante despre Omer — a învins în sbor pre toți ceialalți; bărbat admirat pentru nemărginita sa iubire cătră popor, de a cărui cultură pururea s'a îngrijit; mare prin o credință neclătită în ideile sale, și neobosit în activitatea sa reformătoare pe terenul atât de frumos al educațiunei și instrucțiunei.

Ioan Enric Pestalozzi s'a născut în orașul Zürich în Elveția la anul 1746, Ianuar 12, din părinți protestanți. Tatăl său, un chirurg și oculist (séu medic de ochi), s'a numit Pestaluz; Enric însă ș'a schimbat numele în Pestalozzi, voind a documenta prin acésta descendința sa italiană. Abia împlinise 6 ani, când tatăl său muri, și așa a lipsit din educațiunea lui elementul acti-

vității energice și practice. Mama sa, Susana Hotze, o femeie blândă, se retrase, din cauza sărăciei, dela toate societățile și se însărcină singur numai cu creșterea copiilor săi, simțind totuși mai multă aplecare pentru Enric, carele de micuț era delicat și debil la corp. Unicul ajutor, ce l'a avut ea în acea stare tristă, a fost o servitoare credincioasă, cu numele Babeli, pre carea bătrânul Pestaluz, înainte de a închide ochii pentru tot de-auna, o chieamă la patul său, rugându-o: „Pentru numele lui Dumnezeu, nu părăsi pre soția mea, căci murind eu, dînsa este perdută, și copiii mei vor ajunge pe mâni străine, dacă nu o vei ajuta tu să-ți țină la olaltă.“

„Nu voi părăsi pre soția d-tale“, răspunsă Babeli, „ci înțemplându-se să mori, voi remené la dînsa, de va avé trebuință de mine.“ Și Babeli ș'a împlinit promisiunea, căci nu se despărți de mama lui Pestalozzi până la mórtea ei. Cunoscënd lipsele și neajunsurile familiei, Babeli mergea până a opri pre copii dela toate jocurile, numai ca să nu-și strice vestmintele și încălțemintele câștigate cu atâta greutate. Firesce, că prealângă jo educațiune ca și acésta, nu s'a putut desvolta în Pestalozzi simțul bărbăției; viața socială rămase pentru el necunoscută, lumea închisă ca și când nu ar fi trăit în ea.

„Nu eșiam cu anii de după cuptor,“ mărturisesce însuși Pestalozzi; „tôte mijlócele și plăcerile de lipsă pentru desvoltarea energiei, a esperinței, a cugetării și pracsei bărbătesci mi-au lipsit în măsura, în carea aveam mai multă trebuință de ele, cu privire la debila stare a individualității mele.“

Mare influință avu asupra inimei lui Pestalozzi moșul său Hotze, paroch în satul Hōngg, la care dela anul al nouelea înainte copilul petrecea pe fie care an mai multe luni. Aici Pestalozzi găsi ocașiunea binevenită de a cunosce scăderile și virtuțile poporului atât de asuprit din partea aristocraților îngâmfați. Și precum mai înainte Rousseau îi însufłase disgust față de cultura neadeverată, așa începu el acum, la moșul său, a urí viața urbană, vędënd cum demoralisarea și corupțiunea se lătesce din ce în ce tot mai tare, încât în urmă Pestalozzi ajunsă la acea credință firmă,

că numai în familiile țăranilor se mai poate găsi nevinovăție și virtute adevărată.

Întors acasă, Pestalozzi ședea ore întregi lângă cuptor, făcând la planuri pentru viitor; astfel imaginațiunea sa se dezvoltă tot mai mult sub impresiunile primite în casa moșului său. Rar se împărtășia la jocurile celorlalți copii, „ca să nu-și strice hainele“; din cauza acesta purtarea lui Pestalozzi în societate era foarte neîndemânatecă și luată adesea în bătae de joc.

Cu toate acestea cei mai mulți îl iubiau pentru rara sa bunătatate și afabilitate, lângă cari se mai adauge nemărginita sa iubire de oameni și un viu simț de dreptate, însușiri cari au determinat totă viața sa următoare.

Aceste trăsuri caracteristice se arată mai pregnant din cuvintele sale adresate unui copil cerșitor, carele primind dela Pestalozzi o bucată de pâine, îi mulțami dîcîndu-i; „Să-ți dea Dîeu tot binele!“ La ce Pestalozzi îi respunse: „Di mai bine: să-i dea Dîeu minte ageră, mijloce și tărie, ca să potă ajuta la toți aceia, cari pătinesc și cari fiind sîraci, au lipsă de ajutor; căroră li-se face nedreptate și cari nu află nici un scut și nici un sprijin în contra oamenilor impietriți la inimă, cari ca și lupii nesățioși înghit totul lăsând pentru frații lor flămânți numai restul oșelor, oameni cari reclamă pentru sine prerogativa de a puté despoia pre alții de drepturile lor.“

Cît timp a cercetat gimnasiul din Zürich, Pestalozzi n'a făcut vre un progres deosebit, cu toate că la acel institut propuneau pe atunci profesori renumiți, ca Bodmer, Steinbrüchel și Breitinger. În totă viața sa Pestalozzi n'a fost în stare a-și însuși de-ajuns formele și regulile ortografice, a ține ordine în lucrurile esterne său a desvolta o idee în conformitate cu normele logice. Între toate facultățile sale spirituale cea mai dominantă era fantasia, carea fu iritată și mai mult prin cetirea încă ca scolar a operei lui Rousseau „*Emil*“. Cuprindea îndată esența lucrului, negligea însă forma. Stilul său era slab, exprimarea greoe, și i-se făceau imputări chiar și după ce ajunsse învățator, că nu scie ceti și scrie bine. Copii învățau la el multe, dar le lipsia

direcțiunea practică; li-se vorbeia de libertate, dar nu se cresceau pentru libertate.

Trecând la universitate, Pestalozzi ascultă teologia, dorind a se face predicator. Norocul însă n'a voit a-i suride pe cariera acésta; de câte ori s'a încercat a predica, tot de-auna i-s'a întemplat ceva neplăcut. În prima predică s'a încurcat de două ori și n'a reușit a recita nici tatăl nostru fără sminte; ér în predica din urmă a fost cuprins de un ris spasmatic; astfel s'a văduț necesitat a renuncia la cariera preoțescă și a îmbrățișa cariera juridică, alegere, la care a contribuit foarte mult ura sa contra aristocrațiilor pentru nelegiuirile, ce acestia făceau poporului asupra.

Pe când Pestalozzi era jurist, își câștigase un amic credincios, cu numele Bluntschli, care însă pătîmind de un morb de piept, muri curund. Presimțind, că i-se apropie ora morții, Bluntschli chieamă pre Pestalozzi la sine și cunoscându-i calitățile sale bune și rele, îi dede următorul svat: „Să nu-ți alegi o carieră, carea pre lângă bunătatea și încrederea ta, ț'ar puté fi spre stricăciune. Cautăți din contră o carieră liniscită, și fără de a avé lângă tine un bărbat cu mai multe esperințe practice, nu te demite nici când la o întreprindere mai mare, carea prin nereușirea ei ț'ar puté nimici liniscea și fericirea vieții!“

A fost acésta o profecție, carea s'a și împlinit în viața lui Pestalozzi.

Studiul încordat, necasurile și neajunsurile de tot felul, precum și mórtea grabnică a amicului său, tóte acestea au contribuit, ca Pestalozzi se cadă în urmă într'un morb greu. Medicii îl svătuiră să petrecă timp mai îndelungat la țără, ceea ce va contribui mult la restaurarea sănătății sale. Pestalozzi, urmând consiliul medicilor, se duse la unchiul său, Dr. Hotze în Pichterswyl, unde nu preste mult se și însănătoșă pe deplin.

Într'aceea Pestalozzi veni la convingerea, că ca jurist nu-și va puté ajunge scopul de a înainta binele poporului; renunță deci și la acéștă carieră, pentru care și așa nu avea multă atragere, și adunându-și scriptele juridice, le aruncă pre tóte în foc. Că

acum s'ar fi decis a se face învățător, cum afirmă unii, nu este adevărat; acest cuget i-a venit mai târziu.

Acum Pestalozzi se duse la proprietarul Tshiffeli în Kirchberg, spre a se consulta cu el asupra planurilor sale privitoare la fericirea poporului. La acest proprietar, cu o economie întinsă, Pestalozzi învătă a cultiva érba roșie, ce crește selbatică prin Asia și Europa și carea se cultivéză pentru răděcina ei, din care se face o colóre roșie. Pestalozzi își propuse a întreprinde o speculațiune cu acésta érbă; spre acest scop el cumpără lângă satul Birr (în Aargau) un complecs de pământ de 100 jugăre, care trecea de neroditor, și-și clădi pe el o casă frumoasă, ce o numi „curtea nouă“ (Neuhof). În anul 1767 Pestalozzi se strămută la noua sa proprietate, plin de speranțe într'un viitor mai fericit pentru el și pentru popor. Scopul său adecă era, de a întemeia aici o economie-model și a arăta poporului, cum să-și creeze o esistență mai bună, mai demnă.

În acest timp cade și căsătoria sa cu Ana Schultess, fca unui neguțător avut din Zürich, cu carea Pestalozzi viețui preste 46 de ani în bine și în rău. Este foarte interesantă și semnificativă totodată pentru caracterul său epistola, cu carea Pestalozzi pețise mâna soției sale; între altele el scrie:

„Nici că voiesc a mai vorbi de tóte defectele, cari se găsesc la esteriorul meu și în purtarea mea. Le cunósce tot insul. Mi-se impută drept defect alergatul meu necuviincios încóce și încolo. Așa este. Întempin pretutindenea ómenii cunoscuți său obiecte, cari mă intereséză a le privi, și de mă opresc unde-va, acésta o fac cu scop de a folosi ceva . . . . Am învățat a cunósce pre concețatenii mei, și acésta imi va fi totde-auma de folos. Sunt sánetos și tare; nu mă înșel însă presupunénd. că multe și grele necasuri mă vor apesa în vieță. Privesc nefericirea patriei și a amicilor pururea ca o nefericire proprie și sunt în stare, pentru scăparea patriei a uita de soție și de copii mei chiar. Acum mă cunosci, cât smnt de tare și de slab. Decide deci. Deși ușor imi pierd paciența și sunt atins de simțimente neplăcute, cum scii și D'la, totuși sper. că ca om cu mințe și creștin bun voiți găsi destulă

tărie în mine, pentru ca în cas de refuzare se mă îndestulesc cu sôrtea mea. Te iubesc din tótă inima.“

Și ea, sciind aprețui pre un bărbat ca Pestalozzi, i-a oferit mâna (1769).

Puțin după acesta încep suferințele și necasurile, de cari e plină mai tótă viața lui Pestalozzi. Economia întreprinsă nu i-a succes. Anî rēi, personal ticălos, propria încapacitate — tôte s'au unit pentru a-i ruina întreprinderea. În această stare desperată, părăsit de toți aceia, cu a căror concurs intelectual și material a purtat până aici economia, Pestalozzi se decise a preface „curtea“ sa într'un institut de creștere pentru copii sēraci.

Acest plan prea nobil fusă îmbrățișat din partea multora. cu cea mai vie căldură, ceea ce după esperințele făcute cu economia merită tótă lauda. Spriginit din partea mai multor cetățeni avuți, Pestalozzi deschise noul sêu institut la anul 1775, cu 50 de copii sēraci, parte trimiși din orașele Zürich, Bern și Basilia, parte adunați de el însuși de pe strade. Pestalozzi se îngriji de sôrtea și fericirea lor ca un adevērat părinte.

Învățământul era împreunat cu unele ocupațiuni domestice și de economie. Așa d. e. vara elevii se ocupau cu lucrul câmpului, érna cu lucruri de mână (torceau, țeseau etc.) În un cuvânt, Pestalozzi se nevoia a cultiva mintea și inima elevilor sēi și a face dintr'inșii cu timp ómeni folositori societății omenesci.

Și cu tôte acestea cincî anî în urmă, anî de griji și nevoi nespuse, întreprinderea acesta ajunsse și ea la marginea ruinei economice, în cât Pestalozzi se vēdu silit a închide institutul (1780).

Vina o pórta și de astă dată în mare parte Pestalozzi. El adecă puse pe scolari sē tórcă și sē țese materii scumpe; din cauza acesta trebui se facă datorii, cari crescēnd din ți în ți tot mai tare, ele sleiră și averea soției sale. La acesta se mai adause brutalitatea părinților ingrăți, cari neînțelegēnd scopurile lui Pestalozzi, nu se îndestuliau cu rezultatele dela început; unii din ei își luară copii din institut, nóptea pe nesciute, curățiți și provēduți cu haine nouē.

„Eram acum sêrac,” ȃice Pestalozzi; „așa este cursul lumii, și mi-s'a întêmplat și mie, ca aceluia, carele a sêrăcit din vina erorilor proprii. Ômeni ca acestia pierd de odată cu banii lor și credința și încrederea în ceea ce sunt și pot face.”

Amicii sêi încă l-au părăsit, vȃdȃndu-l ajuns la sapă de lemn. „Ei mȃ iubiau fără speranță. Giur împregiur de mine auȃiam vorbindu-se, că nu mi-se mai pȃte ajuta.”

Cine nu ar fi desperat, vȃdȃndu-se redus la starea acȃsta, părăsit de amici și batjocorit de inimici în modul cel mai dureros, el, cu intenȃimile cele mai curate și mai umane din lume? Dar deși totul era de natură de a-i răpi credința în sublima sa misiune, Pestalozzi ținu la credința acȃsta și nu desperă. Și fiind că acum îi lipsia cȃmpul practic pentru a-și realiza ideile sale, el își luă refugiul la unicul mijloc, ce-i mai rămăsese pentru a-și vȃrsa inima: se puse a scrie.

Încă în anul 1780 apăru primul sȃu op: „*Abendstunden eines Einsiedlers*” (Ore de sȃră ale unui eremit), op care, precum ȃice Raumer în „istoria pedagogiei”, este „programa și cheia activității sale pedagogice”. Pestalozzi arată în acest op, că decădinta poporului este o urmare a demoralisării, ce domnesce în straturile mai înalte ale societății, cari prin o cultură falsă își pierd țaria internă. Mântuire nu este decăt întorcȃndu-se la natura simplă și adevȃrată. De aici se produce simțul fiiesc și părintesc: domnitorul devine părintele poporului sȃu; de aici se produce credința, carea face din om un fiu al lui Dȃeu și prin acȃsta îl fericescce. Cultura nu se pȃte dobândi, decăt întorcȃndu-ne spiritul la adevȃr și înȃlepciune prin cunȃscerea obiectelor reale. Adevȃrul și înȃlepciunea nu departă, ei apropie de Dȃeu; cine se întȃrce la natură și caută adevȃrul în cele reale, află pre Dȃeu.

În anul următor 1781, Pestalozzi, la îndemnul pictorului Füssli, compuse opul: „*Lienhard und Gertrud, ein Buch für das Volk*”. (Lânhard și Gertruda, o carte pentru popor). Opul a fost primit cu cea mai mare însufletire: chiar și Lavater, Iselin și istoricul Schlosser se esprimară în termini prea călduroși asupra lui. Conteul Zinzendorf, ministrul de finanțe din Austria, îmbiă pre autor ași

lua locuința în apropierea sa, ér societatea economică din Bern îi oferi medalia cea mare de aur, pre carea însă Pestalozzi nu mult după aceea, fiind în lipsă de bani, trebui se o vëndă. Opul se traduse îndată în limba daneșă, ér autoritățile din Bavaria îl recomandară la toți preoții și învățatorii. Astfel Pestalozzi era acum admirat de tótă Europa. Tendința cărții este a arăta, cum prin mișelia unui hoț de arêndaș o comună întrégă decăduse și se demoralisase cu totul; cum zidarul Linhard, atins și el de corupțiunea generală, este mântuit prin onestitatea soției sale Gertruda, și cum în fine prin esemplul acestei familii și prin înfluița unui preot brav și a nobilului boer din loc tótă comuna ajunge éráși în stări mai bune. Cartea este plină de învățături și esperințe folositoare; ea descrie cu colorî vii nevoile și neajunsurile celor sêraci și părăsiți, recomandă cultura ca unicul mijloc pentru mântuirea poporului din starea decădinții și glorifică influința mamei asupra educațiunei, punënd mamelor în persóna Gertrudei un adevêrat model pentru purtarea economiei și pentru creșterea fiilor lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În anul 1782 apăru opul: „*Christoph und Else*,” în care autorul descrie decădința morală a diregătorilor dela sate; op carele însă n'a prins rădêcinî în popor.

Afară de unele scrieri mai mici, Pestalozzi publică la anul 1798 opul: „*Nachforschungen über den Gang der Natur und der Entwicklung des Menschengeschlechtes*“ (Cercetări asupra cursului naturei și a desvoltării genului omenesc), în care, însuflețit de idealismul lui Fichte, se nevoiesce a-și aduce în armonie simțimentele, firesci ale inimei cu ideile sale despre dreptate și moralitate, indicând tot odată locul, ce compete educațiunei în viața publică. După Pestalozzi omenimea percurge trei stadii de desvoltare: stadiul naturei brute, stadiul social și stadiul înălțării la virtute și moralitate prin târia voiei proprie. „Înălțarea omului la moralitate“, écă unicul mod de mântuire, căci numai moralitatea conduce pre om la libertate și demnitate. „Educațiunea și legislațiunea trebuie să urmeze acest curs al naturei, trebuie să schimbe poftele animalice în pofte umane prin mijlocul vieții fa-

miliare, trebuie în fine să înalțe pre om prin abnegațiune de sine la acel grad de putere, cu ajutorul căreia singur este în stare, a restaura în sine ființa nevinovăției și a deveni o faptură pacinică, blândă și binevoitoare.“ De aici se vede, întru cât Pestalozzi este de acord cu Rousseau, și întru cât nu. Parola la amândoi este: întorcere la starea naturală. Pestalozzi însă nu voiesce restaurarea naturei brute, animalice, ci el cere, ca puterea naturală să se nobilizeze prin libertate, adecă prin abnegațiune de sine, să se înalțe din starea animalității la starea umanității, ér spre acest scop factorul cel mai important este religiunea și în special creștinismul.

(Va urma.)

Despre scóla poporală și învățator.

(Înceiere. *)

Am đis în disertațiunea mea de an, cetită în Recita-montană, că învățatorul este factorul cel mai important în scólă și pe întreg terenul educațiunei poporale. Dinsul trebuie să lucre cu multă răbdare și consciința, cu profundă pricepere și istețime, pentru ca se facă ce este mai greu pe lume: din ómenī ómenī, din ómenii presintelui ómenii viitorului.

El va deslega acéstă problemă grea 1. dacă va cunósce adevérul și va urma pururea cărările lui, 2. dacă va lucra neîntrerupt pentru libertate, 3. dacă va fi isvor nesecat de iubire.

Dar fiind că nu-mi terminasem an disertațiunea, cu permisiunea DVóstre mă voiú încerca acuma a desvolta punctul din urmă și adecă: învățatorul să fie isvor nesecat de iubire.

Noi ómenii suntem toți asemenea și totuși fórté mult diferim de olaltă.

Dintre aprópe 1500 milióne de ómenī de pre fața pământului abia se va găsi vr'unul, carele se fie întocmai celuilalt în privința organizațiunei și calităților atât spirituale cât și fizice.

Chiar frați născuți din unii și aceiași părinți, cari s'au nutrit cu aceleași nutrimente, au primit aceași educațiune, tot aceleași

*) A se vedé „Scóla Română“ din 1877, pag. 267, 275, 282, 290.

datini și tradițiuni și au trăit în asemenea împregiurări, totuși difer foarte mult de olaltă prin caracterul lor individual. Dar tocmai această varietate de caractere proprii a indivișilor dau vieții omenesci o dulce și sublimă armonie, mai ales când iubirea séu incai toleranța îi légă de olaltă în societate, spre a se ajuta mutual întru ajungerea intereselor și scopurilor lor particulari și generali, pre temeiul dreptății, al ecuității și al moralei.

Cât de fericit n'ar fi genul omenesc, când n'ar mai cunósce și alte simțimente! Cât de bine ar fi nașunilor, când indivișii, din cari se compun, ér mai vârtoș cari conduc destinele lor, ar fi lipsiți de egoism și de vanitate personală!

Diferința de traiú bun séu réu, carea este legată de diferitele clase și ocupațiuni ale societății omenesci — splendórea și gloria, bogățiile și potestatea; de altă parte umilința și sérăcia, lipsele și sclăvia, — tóte aceste condițiuni atât de opuse n'au putut sé nu producă în inima omenescă simțimente întogmai de contrarie.

Simțul de sine se observă la tóte ființele cu vieță, până și la vegetale; dar ambițiunea ro găsim numai la yom și o numărăm între cele mai nobile simțimente ale lui; însă ea degeneréză prea ușor în egoism și vanitate, din cari apoi purced tóte relele, precum: antipatia și netoleranța, ura și invidia, dușmănia și înșelăciunile, loțriile și nedreptatea, mișeliile și asupririle, pofta de predominire și de aservire, falsitatea și propria renegare, pofta de estirpațiune mutuală și măcelurile cele înfiorătoare ale resbelelor, cari tóte, dimpreună cu multe alte, aduc mari nefericiri la indiviși și societăți, la familii și nașuni. Acestea au bántuit și bántue înfricoșat încă omenimea și stau ca stavile puternice în calea devoltării și a progresului nostru. Séu credeți DVóstră, că un tată vanitos și egoist este în stare a păstra și înainta fericirea, onórea și buna reputațiune a familiei sale? Apoi câte esemple nu avem despre fii vanitoși și egoiști, cari au adus pre părinții lor la desperare și vice-versă. Cetățeni, cari în vanitatea și egoismul lor nu toleréză decât opiniunile lor proprii, demoralisând și ruinând statul; érá bărbați de altmintre geniali, cari au ajuns a fi conducători nașunii lor, dacă sunt predomniți de vanitate și

egoism personal, o conduc la grele suferințe și nefericiri și chiar la perire.

Cu câtă durere și disgust nu cetim despre starea omenimei din tristul timp al blăstematului sclavagiū, când omul făcea din om vita sa, îl vindea cum putea, séu în turbarea vanității sale îl ucidea chiar ca pre un animal fără conștiință. Acesta era sclavagiul persoanei sub influința brutală a forței fizice și a basetei spirituale. Cât de dureros ne este a vedé acuma, în timpul luminilor și al civilizațiunei, cum în nesațiul egoismului și al vanității frate pre frate tinde a scurta, cetățan pre cetățan a nedreptăți; cum preotul din cauza acestor slăbiciuni neglige a cultiva virtuțile creștinesci-morale ale credincioșilor săi, cum legistul, tot pentru interese egoiste și vanitose, uită de sörtea patriei sale, cum judecătorul se face complice tâlharilor, cum popor pre popor urășce și caută a se umili, aservi și estirpa; cum națiunile se separéză ca turmele de vite, cum în loc de a purta brațele vigurosă la practisarea meseriilor, artelor și a sciințelor, în atelierul labórei, pre calea păcii, — ele se pórtă cu decile de mii, cu sutele de mii, ba cu miliónele pe câmpul de ucidere al resbelului, unde bälăbănesc ca fierele selbatice în propriul lor sânge.

O timpuri! o ómeni! Aceste triste efecte ale vanității și egoismului omenesc sunt puternice doveđi, că geniul omenesc încă nu vede destul de limpede, spre a-și cunósce starea sa, și sclăvia încă nu ș'a terminat urita ei dominațiune asupra noastră.

Séu óre nu dovedese tóte acestea, că omenimea geme — partea cea mai mare — sub influința unei mărșave sclāvii materiale, morale și spirituale, deghisată sub diferite forme și numiri, a unei sclāvii de escrocherie, carea ucide, ucide fără mila, fără durere, sub fel de fel de protecste, ce stau la dispozițiunea neimblânduțului egoism?

Egoismul și vanitatea personală poteau fi scusabile numai în așa numita copilărie a popórelor, când spiritul uman abia începea să-și desvólte facultățile sale intelectuale, și simțul de drept și de morală abia începea a licuri. Acuma însă, în timpul luminilor, când inteligența a crescut, este cea mai umilitóre rușine pentru

spiritul matur al genului uman, de a mai sta sub influința lor și de a se pëta de efectele lor hidóse și infricoșate. De aceste simțimente, acuma nemai demne de omenime, trebuie se ne silim din resputeri a ne emancipa și pre noi și în tot casul pre junele generațiunii, acărora educațiune trebuie sê o facem.

Ca sê se pótã acêsta, trebuie sê cultivãm iubirea, iubirea sincerã și nefãțãritã, acea iubire, pre carea ni-o recomãndã marele învêțãtor al moralitãții și umanitãții dîcînd: „Sê iubesci pre deãprópele têu, ca însuși pre tine!”

Sê învêțãm a ne tolera unii pre alții, cultivãnd simțimintele nobile plãntate întru noi; cãci este cunoscut, cã nu rațiunea, ci simțimintele desbinã pre ómeni și-i duc la nefericire.

Iubirea și toleranța sunt acea legãturã blãndã a societãții omenesci, prin cari libertatea lãgã pre om de om, ca sê pótã prospera, lucrãnd cu puteri unite pentru desvoltarea, perfecționarea și fericirea generalã.

Nu este vorba aici despre toleranța indiferentismului, ci, dupã cum a dîs eruditul C. Schmidt în cartea sa de educațiune, e vorba de acea toleranță nobilã, care o are flóre cãtrã flóre pre același pom, pre aceeași glie, de acea toleranță, ce o are gingașa rosã fațã de mărãcinele, carele doresce a se desvolta lãngã dînsa; de acea toleranță, cu carea tot corpul cerese își percure calea sa: cãnd adecã nime nu tinde la nimicirea celuilalt, cãci de aici se începe intoleranța, ce persecutã, escomunicã și nimicesce tot ce este de alte simțimente, de alte dorințe, de alte opinii.

Dar de am fi noi învêțãtorii isvor nesecat de iubire, pentru a cultiva toleranța în junele generațiunii numai noi singuri ne este cu neputință. Cãci simțul dreptãții și simțul egalitãții, pre cari încã avem a le cultiva în inimile scolarilor nostri; disciplina și ordinea, cari trebuiesc susținute în scólã, ca sê dedãm pre elevi cu dînselle: diligența și bunãcuvința, cari nu trebuie se lipsescã nici unei persóne: tóte acestea prea puțin se cultivã în inimile copiilor de cãtrã pãrinții lor. Chiar dacã susceptibilitatea și voia micuților pentru a practisa aceste simțimente nu ar lipsi, pãrinții adesea pãsesc la mijloc ca pedece demoralisãtóre — partea cea mai mare.

Și autoritatea părinților este mare în ochii și în spiritul pruncilor, cum și trebuie să fie. Dedarea lor cu slăbiciunile părintesci face pre prunci a nu le mai considera de ceea ce sunt, erva învățătorul de multe ori este constrins, cu inima comprimată de durere, a pași contra încăpăținării cerbicoase și contra lenei nesfiute ca educător-tiran, ceea ce deși ajută în formă, în fond însă togmai prin acesta se planteză cele mai urite patimi omenesci: frica, sclăvia spirituală, egoismul, ura, tirănia însași și intoleranța, și cari odată sēmēnate, încoltesc, resar, cresc și cu maturitatea pruncilor aduc și dînsele fructele lor.

Pentru acesta am cređut, că dacā este vorba de îmbunătățirea sortii omenesci și a omenimei prin educațiune rațională, părinții nu pot rămāne și mai departe în starea, în care se află, lipsiți adecā și de cele mai necesare principii de educațiune. Dînșii încă trebuie pregătiți pentru crescerea raționala a filor lor, ca încai sē nu strice aceea ce noi crescătorii de profesiune ne nevoim a adauge și repara la educațiunea micuților.

Trebuie învățați acei indiviđi ai națiunii, cari au devenit maturi pentru a se putē regenera, trebuie învățați părinții, că virtuțile individuale și virtuțile naționale se pot potența numai în generațiunile viitoare, precum de altă parte și viturile erva numai aci se pot stirpi — și din contră.

Trebuie pregătiți părinții spre acest scop, împărtășindu-li-se principiile mai esențiale ale educațiunii și arătându-li-se modul lor de practisare. Trebuie îndemnați la o creștere mai practică rațională, chiarificându-li-se scopul vieții individuale și naționale, făcându-i se înțelegă legătura cea fôrte strinsă dintre aceste două vieți, precum și condițiunile, dela care atērnă vieța practică, economică, morală, națională — fericită.

Atunci și numai atunci părinții vor înțelege și vor sci aprețuți pre învățător, atunci și numai atunci părinții vor fi în stare a-și pregăti fii astfel, ca noi învățătorii se putem continua opera educațiunii cu mijloce blānde, fără a fi șiliți se recurgem la mēsuri aspre și odiose.

Atunci învățătorul va pute fi isvor de iubire nu numai în fond, ci și în aplicare.

Atunci numai vom pute cultiva și potența în nouele generațiuni dulcea amóre și nobila toleranță mutuală, aceste condițiuni ale adheșiunii corpului național.

Atunci nouele generațiuni vor progresa sigur și răpede pe calea bunei educațiuni și scóla va pute da pe deplin rezultatele instrucțiunii pretinse de pedagogia și didactica modernă.

Dar de cătră cine, unde și cum se împărtășescă părinților aceste principii salutare pentru educațiunea fiilor lor?

Cine altul decât: Veneratul și venerabilul nostru cler, în sântele nóstre biserici, prin învățături de pe amvon.

Căci precum noi învățătorii suntem cultivători ai generațiilor tinere și micuțe, așa și preoții sunt cultivătorii stratului matur al națiunii și învățătorii adulților, precum i-a instituit marele învățător, sublimul Christos, al cărui urmași pretind a fi.

Éră sântele nóstre biserici, cari în ziua de astăzi sunt reduse la simple localuri de representațiuni liturgice și litanaiuri învechite și neînțelese, se vor transforma în temple ale luminei și luminării, devenind astfel un organ folositor al culturai nóstre naționale.

Atunci amvónele, unde esistă, nu vor mai sta ca simple simbole, și unde lipsesc, se vor rădica.

Fu tare cred, că și preoțimea nóstră va fi ajuns a cunoșce, că sânta biserică, ca focalar al tuturor virtuților, se cultive și mijlocul regenerării nóstre naționale, adecă educațiunea practică, rațională, și că dinsa este chieamată în prima linie a înstrui pre părinți, cum au de ași cresce pre fi lor moralicesce.

Da; venerabila preoțime este cel mai nimerit organ național, prin carele se póte împărtăși părinților și în genere adulților principiile cardinale ale educațiunii; însă nu, după cum este datina întru tóte ale nóstre, fie care cum vré, cum se pricepe și cum i-se pare, ci după un plan anume și după o sistemă bine întocmită, elaborată de cătră ambele senate consistoriali: scolar și bisericesc,

și preabine studiate în sântele teologii de cătră fiitorii preoți și în cursuri suplimentare de cătră cei ce deja funcționează.

Cu aceste terminând, aștern onoratei adunări generale următoarele tесе spre a le accepta de ale sale și a lucra pentru realizarea lor :

1. Scóla poporală elementară séu primară, ca unicul organ pentru educațiunea și instrucțiunea poporului, nici nu este de ajuns, nici n'are destule mijlóce și destul timp spre a da națiunei cultura recerută pentru tóte clasele societății și pentru trebuințele poporului nostru român, cu deosebire din comunele rurale, și este o necesitate imperativă, ca în tot protopresbiteratul din diecesa noastră să se creeze cel puțin câte trei scóle poporale superióre.

2. Învățarea și cunóscerea sciinței pedagogice nu se póte cugeta fără de cunóscerea și învățarea elementelor, din cari se compune ea. Aceste sunt cunóscerea cât se póte mai perfectă a omului físic și spiritual și anvietii practice lomenesci. Spre scopul acesta în institutele nóstre preparandiale să se propună fiitorilor învățători, pre lângă cele prescrite în legea scolară ca studii deosebite: antropologia și psihologia în comparațiune cu frenologia și economia națională.

3. Prin învățători răi plătiți se corumpe educațiunea națională.

4. Labórea, munca rațională și asiduă, fiind temelul bunăstării naționale, educațiunea trebuie să țină cont de acesta condițiune; pentru aceea învățătorii, întroduși înși în economia națională, să propună elementele ei mai esențiali și în scóla poporală.

5. Sântele biserici sunt institute de cultură. Dînsele avënd de obiect al cultivării lor pre poporul adult, pre aceia, cari deja sunt séu devin părinți, preoții, după aședeméntul Domnului Christos, ca învățători ai adulților, trebuie să-i învețe și să-i deprindă în sântele biserici cu principiile mai cardinale și practice ale educațiunei raționale, după un anumit plan și o anumită sistemă.

Rěcița-montauă, în 28 August 1878.

Ion Sim, învățător.

Multe sunt necasurile — învățătorilor.

„Să ȋic, ori să nu ȋic?“ Așa m'am ȋntrebat ȋnainte de a pune pe h rtie „necasurile“ următoare. ȋn fine m'am decis a ȋice și a-mi salva inima.

S'a vorbit și se vorbește neconținut de datorințele ȋnv t torilor fața de sc l , fața de copii, fața de superiori și fața de tótă lumea. Foile pedagogice nu ȋnc t  de a da ȋnv t torilor ȋndrum ri, cum să se p rte și cum să se acomodeze ȋn ori ce ȋmpregiur ri. Intențiunea este de a arăta ȋnv t torilor calea, pe care să urmeze, fără a ȋncerca multe „necasuri“. Dar de necasuri nu scapă și de drepturi n'au parte.

Se presupunem, că un candidat de ȋnv t tor posedea, la eșirea sa din seminar, t te acele calități frumoșe, cari promit, că din acel tiner se va alege cu timp un ȋnv t tor din cei mai bravi. El crede, că calitățile acele se vor afla potențate ȋn măsură cu mult mai mare și la fiitorii s i superiori — ȋnspectorii, directorii, președinți și Dđeu mai scie, cum se numesc aceia, cari pretind a fi conducătorii scólelor, organizatorii ȋnv ț m ntului, poruncitorii dascalilor, — precum ele ȋn adev r se aflau la bunii sei profesori, cari ȋl ȋnzestr r  cu acele calități. Da, aș  crede omul tiner, fără eșperințe și plin numai de iluziuni și speranțe ȋntr'un viitor de aur.

Amar se vede ȋns  amăgit bietul, când la primul pas, ce-l face ȋn vieță, d  de obstacule neașteptate.

Și care e primul său pas? Candidatul bine cualificat voiesce a se aplica de ȋnv t tor, nu at t pentru cuv ntul, ca se ajungă c t mai curund ȋn p ne, ci ca să p t  lucra și el la ȋnaintarea scumpei sale națiunii. Vede ȋn foia X curent ndu-se mulțime de posturi ȋnv t toresci; ȋntemeiat pe cualificațiunea sa, s'apucă și-ș  compune, cum scie mai bine, suplica, o scie c t se p te mai frumos și mai simetrice, al tur  testimonie pline cu calculi de eminenție și-ș  d  ultimii crucerii la post , ca să m rg  recomand t . Terminul concursului este d. e. la 21 August. Așt pt  până la 1 Septemvree, — răspunsul nu vine; trec đile, s pt m ni, ȋn fine se pomenesce cu o rezoluțiune negativă. Suplicantele refusat se

supără; dar se mângăie éráși presupunénd, că comisiunea a găsit póte un candidat de mai bună cualificațiune și de o pracsă mai îndelungată. Curios se afle, cine este acel fericit, el se înforméză „pe sub mână“, și ce se veđi: alesul comisiunei este un băietan, carele nici nu terminase cursurile seminariale, dar carele are avantađiul indispensabil pentru alegere, de a fi adecă — înrudit cu capul comisiunei, căruia îi mai făcuse și óre carí promisiuni neiertate.

Candidatul căđut își đice atunci: comisiunea respectivă nu ține la adevér, căci:

1. nu a respectat terminul concursului;
2. a întârđiat de a-i trimite rezoluțiunea la timp, ca se-și póta căuta alt post;
3. a speculat cu cauza scolară, alegénd de învățator pre un individ fără cualificațiunea prescrisă, reieptând pre alții cu testimonii în regulă, cu tóte că declarase în concurs a conferi postul cutare celui mai demn dintre concurenți.

Alt candidat, T., nu mai puțin cualificat ca și cel de mai înainte, concurge și el la postul din N., pentru care în concurs se statorise un salar în sumă rotundă de x fl., fără nici o condițiune alternativă. Li succede a fi denumit séu ales. Primind avisul, el plécă îndată spre a se presenta eforiei alegátore. Reședința acesteia este departe de locul séu natal; călătoria este lungă și împreunată cu spese mari. La sosire i-se anuncie, că salarul din concurs s'a redus și că nu-l va primi întreg până atunci și atunci. Ce să facă bietul? Să se întórcă, de unde a plecat? Cu ce? Să protesteze? La cine și în contra cui? El este mai mic, trebuie să rabde. Tace și plécă la stațiunea, ce i-se oferise. Ce întipuire își va fi făcut T. despre noii séi superiori?

Un alt tiner servise în comuna T. mai mulți ani ca învățator. Trăind retras, numai pentru chiemarea sa, el isbutise în acest timp a prisosi puțin din salarul séu și a-și însema câte ceva pentru „đile negre“, cum se đice. În anul următor, prin Noemvre, este silit a merge la miliție, pentru a-și face esercițiile prescrise, fiind înrolat încă din anul trecut. Remâne acolo șese sėptémăni. La

reîntorcere însă ce vede? Superiorii săi, cari cu 4 zile mai înainte, la o întrebare a sa, îl asigurară, că numai să nu-l ține preste termenul de două luni, éráși îl vor primi în postul avut, acei superiori îi dăseră acum: „Chiar asérá am conferit postul DTale!“ Cum? séra se dau posturile? și fără concurs? Hei, așa li-a venit bine! — — Merge bietul om supérat în stațiunea pierdută, pentru a-și lua catrafusele, și află că postul său nu e ocupat de nime; dar ah! tot ce avuse — dacă e iertat, ca și învățătorul să aibă ceva — tot, tot era dus: bucate, veștminte, cărți, până și biblioteca scólei, concredută îngrijirii sale, era în cea mai mare disordine. Ce fericire pentru el, în cap de érnă, fără post, a mai plăti și cărțile din biblioteca prădată în absenția sa! Du-te omule vre-o 30 de miluri până la casa părintéscă, îndură gerul ernei, dar nu vorbi nimenui de omenia superiorilor tăi, ca să nu ți-se dăcă, că ești mojie, perfid séu dóră chiar vëndător de națiune, căci acei superiori trec în ochii lumii de bărbați mari și de mari naționaliști. Da, rabdă, că ești dascal, și încă — românesc! — — —

Ce va fi cugetat acest învățător de superiorii săi?

Un alt învățător servise și el într'o comună mai mult timp, în care reuși a îmbila scóla și a o arangia cum se cuvine. Din grădina mărăcinóse făcu o grădină-model cu o pomărie esemplară. De odată șeful găsi, că acel învățător nu e bun acolo, și-i spuse să se gate de cale — la altă scólă. „Unde sunt transferat?“ întrebă învățătorul. — „Nu știu.“ — „Este vacant postul din A, B, C, D? — Sunt vacante.“ — „E bine, dă-mi postul din C!“ — „Nu, acolo ai fost și nu place ómenilor pěrul mare, ce-l purtai pe atunci. Voiü grijii însă să capeți un post mai bun decât acesta.“ —

Se despart; șeful se duce mai încolo, ér dascalul își ia éráși catrafusele și se întorce la casa părintéscă. Norocul său, că mai are casă părintéscă!

Acolo primesce dela numitul șef un decret, din care vede, că e denumit învățător definitiv în X. Se bucură bietul, că s'a aședat pe grăunțe și nu va mai âmbra, ca corturarii, dintr'un loc într'altul. Merge și-și ocupă postul, este îndestulit în fine cu sórtea

sa. Dar omul s'e nu se prea încredă. Nu preste mult écă îi vine dela șef o scrisóre, o poruncă. „Ai se ne trimitiți înapoi decretul definitiv, căci după instituțiunile nóstre el nu-ți compete, și în locul lui se țină decretul provisor alăturat sub.“

Adecă învățătorul respectiv după un serviț de 5—6 ani n'a meritat a fi denumit definitiv, precând alții, tot după instituțiunile acelor scóle, au obținut denumirea definitivă după un serviț abia de 2—3 ani.

Aici éráși e dreptate. Adecă dreptate nu-i, dar pentru aceea învățătorul respectiv s'e nu se supere din cauza decretului; căci în ochii șefului numit un decret definitiv nu are întru nimic mai mare valóre decât unul provisor, un învățător cu decret definitiv chiar așa este transferat, degradat séu destituit, ca și unul cu decret provisor séu ca și când nu ar avé nici un decret.

Au nu s'a înșelat așadară respectivul séu respectivii, presupunënd, că superiorii vor posede în măsură cu mult mai potențată cualitățile, ce se pretind dela învățători? Nu s'au amăgit a crede, că superiorii lor vor ținé la dreptate, consciențiositate și morală? Ba s'au înșelat, și încă amar.

Și totuși lumea nu prea reflectéză la abuseri ca cele espuse, — abuseri cari, între noi fie đis, nu sunt nici de cât rari.

Da, lumea pretinde dela învățători atâtea, încât bieții de ei numai dacă vor lepěda (ceea ce și fac mulți din ei) „tótă grija cea lumescă“, numai dacă vor sta đi și nópte de studiu, numai dacă se vor mulțami cu viptul lui Curiu Dentat și cu îmbrăcăminteaa lui Esop, numai dacă vor răbda în tăcere insulte și vorbe de rënd ca Mântuitorul lumee: numai așa dóră vor avé pace. —

Și nu e destul cu atâta. Bietul învățător, pre lângă ce are un salar cu atât mai modest, cu cât chiemarea sa este mai grea și mai importantă, se vede avisat în multe locuri a viețui într'o locuință ca vai de ea, și afară de acésta a mai tăia lemne, dacă nu și pentru scólă, cel puțin pentru sine, a-și face însuși chartele geografice, bune rele, cum scie și póte, căci superiorii nu vor se înțelégă, că cu mâna gólă nici învățătorul cel mai bun nu o póte

scóte la cǎpǎtǎiũ; și ce e mai mult: în multe locuri învǎțătorul tot bietul de el este silit a procura din salarul sǎu cel mare, — cǎrți la scolarĩ și apoi a scóte prețul dela ei sǎu dela pǎrinții lor când va puté și cum va puté, cu esecuție, ca și salarul, sǎu a ȃice : sǎ-mĩ fie pomǎnǎ!

Nu voiũ se ȃie, cǎ tóte eforiile scolare se pórtǎ astfel; sunt și escepțiunii — onóre lor! Declar însǎ, cǎ casurile împǎrtǎșite sunt purul adevěr și ași puté cita nume, dar nu voiũ, nu mǎ lasǎ — ce nu mǎ lasǎ? caracterul, omenia, inima și — temerea, cǎ póte nici atunci nu mi-s'ar crede și tot eu ași fi cel condamnat. Așa e la noi: cei micĩ n'au drept și credința fața de cei mari, mari. —

Da, nedreptǎțile, ce se fac unor învǎțători, în unele locuri, de cǎtrǎ superiorii lor, sunt atât de bǎtǎtore la ochĩ, încât nu e mirare, cǎ tóte foile nóstre, în tóte vacațiunile sunt pline de concursuri și cǎ sermanii învǎțători, gǎndindu-se serios la viitorul lor, pǎrǎsesc o chiemare atât de ingratǎ și fǎrǎ scut și îmbrǎțișezǎ alte funcțiuni mai multǎmitóre.

De un timp în cóce superiorii nostri ne mai „poruncesc“ sǎ propunem și „lucrul de mǎnǎ sǎu industria domesticǎ“ (házi ipar). Bine, frumos și folositor; dar nu e la timp și începutul s'a fǎcut fǎrǎ cap.

Sǎ nu fiu rǎu înȃeles. Și eu țin, cǎ cum nu ar fi bine, când tot Românul, pre lângǎ plugǎrie ar mai sci și altǎ meserie, sǎu dacǎ vrei, tóte meseriile din lume. Eu însu-mĩ m'ași bucura, când pre lângǎ dǎscǎlie, m'ași mai pricepe și la o meserie óre-care, — nu ca sǎ-mĩ cǎrposec însu-mĩ ciobotele sǎu sǎ-mĩ cǎrposec mǎnecele din cote; cǎci ca învǎțător am destule necasuri cu scóla, și afarǎ de aceea eu unul țin la „împǎrtirea lucrului“, fiind cǎ talentele universale sunt sémǎnate fórté rar, — ci pentru cǎ atunci póte nu ași tremura așa tare de — un decret provisor.

Dar dacǎ nu se póte, și dacǎ superiorii nostri au început lucrul dela códǎ, — eu nu port vina și nici altul ca mine. Míntea sǎnǎtósǎ ne spune, cǎ nime nu póte învǎța pre altul, ce însuși nu scie.

În seminare ne-am procopsit cu „dăscălia“. Dacă eşim în viaţă, mai pretinde popa să-i cântăm şi lui un „Dómnne miluesce-ne!“ séu „Cu sufletele dreptilor,“ séu „Isaiea dănţuesce“ etc. Mai vin apoi ceialalţi superiori şi cer pomărit. „Veđi, dascale, de fă scólă de pomí, direge grădina!“ fără a ne întreba, dacă avem séu nu, aparatele necesare, dacă pământul grădinei e bun séu rău, etc. Tóte acestea sunt lucruri secundare; capul lucrului este: fă, dascale, grădină de pomí! Nici cu atâta nu este destul, acum ni-se mai cere — numai decât — industrie domestică.

Şi cari sunt temeiurile, pe cari se cere a se introduce în scólă industria domestică?

Ântăiú: sé se mijlocéscă o variaţie potrivită între ocupaţiunile spirituale şi corporale. D'apoi că scolarii nostri, de ţerani, sé împărtăşesc la tóte lucrurile de pe acasă şi de pe câmp, încât în privinţa acésta mai ântăiú am avé cuvânt a ne plânge de prea mult, decât de prea puţin, în ceea ce priveşce lucrul corporal, mai considerând pre lângă acésta şi ocupaţiunile din grădina scólei, cari încă ne dau destul de lucru.

Adoua: talentele ascunse pentru o meserie óre-care sé aibă ocaşiune a se descoperi. Asta ar fi ceva; întrebăm însă: cari sunt ramurile industriei domestice, cari sé se înveţe în scóla poporală? A face perii, a lega cărţi, a împleti coşuri etc. Întreb: merită acestea, ca pentru ele sé negligem séu sé jignim scopul principal al scólei? Am învăţat în seminar şi am cetit în manuale pedagogice, că scóla poporală este şi trebuie sé fie un înstitút de cultură universală, chieamată adecă a înzestra pre elevii, ce o frecuentéază, cu tóte virtuţile şi cunoscínţele, de cari are neapărată lipsă tot natul din lume, fie el plugar, orí meseriaş, orí comerciant, orí deregător — tot atâta. Acest minim indispensabil se reduce la trei momente: inteligenţă luminată prin cunoscínţe elementare, simţimente nobilitate şi voie tare de a face bine şi a se feri de rău. Ce trece preste acest minim, cade în competenţa înstitútelor speciale, precum sunt înstitútele agronomice, comerciale, industriale etc. Unde am şi ajunge cu scóla poporală, când am vré sé întimpinăm trebuinţele fie cărei

chiamări particulare? Plugarul ne-ar hăți în drépta, comerciantele în stânga, și așa fie care în partea sa.

De aici se vede, că scóla poporală nu póte, și nici că are lipsă a se îngriji de necesități speciale. Când un tiner întră în învățatură d. e. la un pantofar, maestrul nu-l întrebă, dacă el scie se cósé o talpă séu se ciopléscă un călcăiú — acestea le va înveța dela dînsul — ci il întrebă, cum am đis, dacă mîntea sa este destul de luminată, simțimentul destul de nobilitat, voia destul de forte. —

De altmintrea feréscă-mé Dđeu sé fiu eu singur în contra industriei domestice. Dacă se întroduce — în numele Domnului. Póte că superiorii nostri, stând sus, véd mai departe decât noi „dascalii.“ Una însă pretind, și cred a fi în drept sé pretind: ca lucrul sé se începă cu cap. Superiorii nostri sé nu ne poruncéscă simplu: vedeți și propuneți industrie domestică! ci binevoiéscă a ne elabora un plan de învățămént cum se cade, determinând și pentru acest obiect: timpul, procesul, metoda și mijlócele de învățămént.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În special mi-ași permite a adresa superiorilor nostri următoarele rugări:

1. Când vin la esamene, sé se informeze mai de-aprópe: cum le stau scólele, care părți reclamă reparatură, ce recuisite lipsesc, câți scolară au lipsă de cărți; sé se îngrijéscă de lemne de foc pe érnă și de un om anume, care sé le taie; sé vadă, dacă învățătorul are cu ce trăi și de nu, sé-i amelioreze salarul; căci „vrednic este muncitorul de plata sa.“

2. Întorcéndu-se la reședință, sé nu uite de cele ce și-le-au notat pe hârtie la esamene, ci sé vadă a le duce la îndeplinire, până e timp.

3. Când se întroduce un nou obiect de învățămént, sé dispună a se ținé, în timpul feriiilor, conferințe séu cursuri suplémentare, cu scop de a se iniția învățătorii în tractarea obiectului respectiv, pe basa unui plan de învățămént, elaborat a priori.

4. Preste tot, sé se înființeze odată reuniunile învățătoresci, de atâta folos pentru interesele scólelor și ale învățătorilor, grijind

însă tot odată, ca învățătorii să primescă o rebonificare încai în parte a speselor de călătorie; altmintrea vom începe a crede, că superiorii nostri trăgânéză înființarea reuniunilor de frică, că învățătorii se vor scăpa în conferințe a vorbi — adevărul.

5. Începându-se anul scolastic, superiorii nostri se binevoiescă a nu ne lăsa se âmbălăm dela Nan la Bran, când pentru copii absenți, când pentru lemne, când pentru cărți, când pentru salar și câte de tóte, ci a ne fi mână de ajutor, cum cere binele scólei.

6. Învățătorii să nu fie transferați în continuu, și pentru tótă nimica, dela o scólă la alta, ca și când i-ar alunga un vânt rėu. Pomul resėdit prea des nu póte prinde rădėcini și în fine pierē. „Unde a greșit cine-va, acolo să și espieze,“ dice sânta scriptură. Țr dacā transferarea este reclamată de interesele scólei, respectivul să primescă încai spesele de călătorie.

7. Când superiorii nostri descoper la un învățător vre-o eróre órecare — căci veđi Dómne, și noi suntem ómeni greșiți — binevoiescă a ne muștra, cum dice tot sânta scriptură, ca creștinī, în ton omenesc, demn de anul mântuirii 1879, dar nu așa cum se face, și nu purtând pururea în gură — destituirea.

Este ușor a destitui pre un învățător și a-i amări đilele, greu însă a-l ținé, a-l înălța, a-l fericī. Învățătorii au lipsă de învățături și lovețe, nu de șicane și amenințări nesocotite. Învățătorii nu sunt recruți, osândiți să tacă și să sufere până și dela Țiganul Tolpa din roveste, dacā e caporal. Poporul însuși începe a vedé, că nu e bine așa, că învățătorii nu merită tractarea, ce li-se face.

Ași até continua mai departe registrul necasurilor nóstre, dar mă oprsc de astă dată aici. Casurile enumerate sunt de-ajuns spre a arăta, că deu „multe sunt necasurile — învățătorilor“. Fie, ca se putem adage și noi în curund cu cuvintele scripturei: „*dar din tóte îi va scăpa pre ei Domnul!*“

Unul pentru mulți.

Copii care fumază.

În minutul, când în toate părțile nu s'aude vorbindu-se de cât de regenerarea și formele indispensabile și grabnice, ce trebuie aduse în obiceiurile și moravurile societății, mi-se pare că cea d'ântăiū datorie a igieniștilor, precum și a presei, trebuie să fie a combata prin ori ce mijloce și fără întârziare obiceiurile vătămătoare sănătății, care au luat în Franția, de trei-șeci de ani încôce, o desvoltare nepomenită.

Între aceste obiceiuri, abusul de tutun trebuie să ocupe unul din cele d'ântăiū locuri. Acest subiect s'a tratat de foarte multe ori în timp de 15 ani, atât în presă, cât și înaintea corpurilor de învățați; chiar eu am comunicat în mai multe rânduri Academiei de științe și Academiei de medicină rezultatul cercetărilor mele asupra abuzului de tutun; dar răul e atât de mare și face progrese atât de însemnate, încât trebuie se revin.

Partisanii tutunului îl găsesc nevătămător; după dinșii, el este un izvor prețios pentru repausul spiritului, este mângăierea supremă a celor mâhniiți. Protivnicii, din contră, îl învinovătesc de toate relele, ce apăsă omenirea și cer în contra lui legi de proscripțiune absolută.

Fără îndoielă, în amândouă taberele este esagerare; dar cu toate acestea, este un punct al cestiunii, asupra căruia mai toți, după noi, trebuie să fie d'acord: voiū să vorbesc de efectele tutunului asupra copiilor.

Sunt aprópe 15 ani, de când am avut ocasiunea să dau într'o provincie îngrijiri unui numer destul de mare de băiați, întrebuițați la manufacturi, și cari arătau semne de o mare alterare în sânge. Aste neorândueli în economia animală mi-se pareau a fi efectele unei constituțiuni slabe, ale neîndestulării de nutriment, umedeli locuințelor și ale naturei chiar a muncii, de óră-ce acești copii își petreceau o mare parte din viață în mijlocul emanațiilor nesănătóse de tot felul, în ateliere, unde se vestejese, vai! din vârsta cea mai fragedă, o parte din populațiunile noastre.

Mă ocupam atunci cu cercetarea influinței tutunului asupra circulațiunii, și, căutând bolnavii de cercetat, fui isbit de numrul considerabil al copiilor de lucrători, dela 9 până la 15 ani, ce

fumau, și mă întrebam, dacă asta obicinuință n'ave vr'o legătură cu casurile foarte număröse de anemie, ce observam la dinșii. Mă hotărîi dară să îndreptez cercetările mele asupra ăstui punct. Dar, cunoscînd bine greșelile, în care aș fi putut căde, de oră-ce copii, care muncesc la manufacturî, sunt de cele mai multe ori anemici, și de oră-ce celelalte condițiuni rele de igienă, în care se găsesc aședăți, sunt cause puternice de alterare a sîngelui, am observat mai mult copii luați afară din manufacturî: din societatea bună dela Paris și dela țeră.

Écă rezultatul:

Din 38 copii, dela 9 până la 15 ani, care fumau mai mult séu mai puțin, am găsit efecte simțibile la 27.

Douë-deci și doi presîntau turburări diferite de circulațiune, palpitaări de inimă, greutăți la mistuire, lene de inteligință și un gust mai mult séu mai puțin pronunțiat pentru beuturî tarî. Trei aveau întrecuperi la puls. La opt analiza sîngelui arăta o împuținare mai mult séu mai puțin însemnată de globule sanguine. La doispre-đece le curgea sînge din nas foarte des. Două-deci aveau somnul agitat. Patru presîntau ulceratiuni ușore pe mucósa bucală, care dispăreau, dacă nu mai fumau câte-va țile. La un copil ftisia pulmonară mi-a părut că este consecința unei grozave alteratiuni a sîngelui, provenită din cauza tutumului.

Dela 9 până la 12 ani efectele mi-s'au părut mai simțibile. La copii bine nutriți, desordinele erau în general mai puțin mari. Opt erau în vîrstă dela 9 până la 12 ani; opt-spre-đece dela 12 până la 15 ani. Un-spre-đece fumau de 6 luni, 8 luni séu un an, și șese-spre-đece de mai mult de 2 ani.

Tratarea cu feruginöse și cu chinchină mi-a dat mai tot-d'ă-una rezultate neînsemnate.

Din un-spre-đece copii, cari au încetat de a fuma și pre care i-am putut urmări, la șese au dispărut de tot simptomele, pe care le semnalasem, în mai puțin de 6 luni; la trei s'a mai păstrat o parte. Pe ceialți i-am perdut din vedere.

Cele patru observări următore, pe care le-am comunicat in 1864 Academiei de sciințe, vor da mai bine de cât ori ce ași

puté spune, tabloul destul de adevărat al efectelor, ce are tutunul asupra copiilor.

J. M. . . are un-spre-zece anî. Acest copil lucrăză într'un atelier, unde se împletește lâna, de 18 lunî. E bine făcut, are piept lat, sistema musculară bine dezvoltată pentru vârsta lui. Fața îi e galbenă, cam buhăită. Privirea îi e cam stinsă, mișcările lângedinde; câte o dată îi curge sânge din nas. N'are năravuri urite și e destul de bine nutrit.

Părinții mă însciințéză, că sciu bine, că copilul lor fuméză de mai bine de un an, dar că n'au dat nici o importanță acestui fapt; că toți fuméză din casă și n'au cređut, că acésta ar poté avé verî-un inconveniinte; că de altmintrelea el nu fuméză decât trei séu patru pipe pe ți, afară de Dumineca, când fuméză aprópe tótă țiua.

Carotidele acestui copil produceau un scomot de resuflare pronunțat. Pulsul este móle, regulat, fără întreruperî. La ascultațiune se constată nesce palpitări cu impulsione moderată la regiunea percardială. Sângele, pre care l'am putut avé mai târđiu, mi-a arătat la analisă o împuținare însēmnată de globule sanguine.

Am fost destul de fericit, ca să obțin dela părinți să-sî împiedice copilul de-a fuma. Se ținură de vorbă, și aprópe după trei lunî sănătatea revenise copilului. Numai să observau din când în când câteva palpitațiuni de inimă. Nu m'am servit cu nici un medicament.

S. . . . R. . . . , copil de 13 anî, fiul unui morar, fuméză de 6 lunî. De câte orî fuméză, îi vine ametělă, îi vine se verse și-sî schimbă colórea figurei. Mucósa bucală este de ordinar acoperită cu afti, care se vindecă îndată ce încetéză de a fuma. Somnul îi e prea agitat. Mistuirea în general îi e bună. Acest copil, care se distinsese prin inteligința sa, a devenit greoiú, apatic și se dá la munca intelectuală cu multă greutate. A prins gust pentru beuturile tari și încercă câte-va palpitațiuni. Tóte silințele, ce mi-am pus, ca să-l desbar de tutun, au căđut din cauza negligenței părinților lui.

B. . . , fiul unor părinți cu pozițiune. Acest copil nu avusese de loc bóle până la 13 ani. Atunci avu vërsături de sânge și tuse, care neliniștiră mult pre părinți și îi făcură să mă consulte. Eu observai nesce înflături la plumăni. Rëul făcu progrese repeđi și copilul muri după opt lună.

Sora-sa mi-a mărturisit în urmă, că de când era de 11 ani, el fuma câte 4 séu 5 pipe pe ăi, cu tóte amenințările și dojenile, ce i-se făceau. Până la vârsta aceea fusese tot de-auna bine. Numai atunci deveni galben și lánceđind, cu apetite caprițiose și cu vërsări dese. Avea adesea palpitațiuni de inimă și se făcuse fórtelenes. În familie nu fusese nimeni ftisic.

S. . . . , 15 ani. Acest băiat, c'o inteligință viuă, studieză în unul din liceele din Paris ca estern. Îl cunosc din etate de 9 ani; tot de-auna mi-s'a părut, că se bucură d'o sănătate desevërșită. Mama sa mă consultă pentru curgerea de sânge din nas, la care era supus de câte-va lună. Fui isbit îndată de gălbenela și slăbiciunea băiatului, și fiind că sora-sa murise de oftică, începui prin a asculta peptul. Plumăni erau sănătoși. La inimă se simțiau palpitațiuni destul de puternice și după 15 séu 20 de bătăi, constatai o intermitință fórtedistinsă, care coincidea cu oprirea pulsului. Analisa sângelui arăta o împuținare însemnată de globule sanguine. Eram sigur, că acest copil n'avea apucături rele; hrana îi era escelinte și era aședat în mijlocul celor mai bune condițiuni igienice. Atribui acéstă alternativă a sângelui unei cresceri cam active și-l supusei unui regim particular, la feruginose, la chinchină etc. După trei lună de tratament starea lui, în loc să se îmbunătățescă, se agrava și mai mult. Era tocmă pe timpul vacanțelor și îndemnai pre mama sa să-l ducă la băile dela Dieppe.

La întórcere, adecă după 6 sèptemăni, îl esaminai din nou și desordinele, pre care le-am descris, persistau mereu. Dar pofta de mâncare era mai bună.

Numai atunci îmi spuse un amic al casei, că băgase de sémă, că acest copil, înșelând ori-ce supraveghiare, fuma de doi ani ori de câte ori găsia ocașiune, ascundënd acest obicei prin tóte șiretlicurile posibile.

Aveam a face cu un băiat inteliginte și care avea încredere în mine și-l făcui numai de cât se înțelegă primejdia, la care era espus. Îmi promise, că nu va mai fuma și se ținu de vorbă. După patru séu cincî luni, el își reluase tóte semnele de sănătate, lăsând la o parte întreruperile pulsului, care au persistat încă un an. El îmi mărturisi, că din minutul când începuse să fumeze, prinsese un gust destul de pronunțat pentru beuturile tari.

N'ași mai sfiși, dacă ași voi să inserez aici tóte faptele, ce am adunat și care probéză, că tutunul fumat de copii, chiar în puțină cantitate, aduce îndată o alterațiune a sângelui și principalele simptome, care o însoțese; că copii, care fuméză, au o lene de inteligință și au adesea gust pentru beuturile tari, alcoolice.

Întreb dar sfișind, pre toți care se intereséză din inimă de junime: nu e óre o datorie a doctorilor, a părinților de familie, a institutorilor, să le interđică cu deseveșșire întrebuiņarea tutunului?

(„Unul p. Altul“ după „La France“).

Dr. E. Decaisne.

Explicarea unor termiņi: **anemie** = lipsă de sânge; **ulcerațiune** = rane deschise; **mucósa bucală** = pelița internă a gurei; **afți** = puncte albe ca brânza, în gură; **carotide** = cele 2 arterii mari de amădouē părțile gâtului; **regiune precordială** = partea fólului sub piept; **ftisic** = oftie.

Cântul (musica) în preparandia de stat din Deva cu privire la elevii români.

Preparandia din Deva este cercetată proporționalmente de mai mulți elevi români (25—30), de cât alte preparandii de stat din ținuturile Ungariei locuite de Români. Acésta se esplică prin acea împregiurare, că aici barem în cei doi ani d'ântăiū se fac din unele studii și cursuri românesci.

Tăcënd de alte părți ale planului de învățământ, fie-ne permis a atrage atențiunea celor competenți asupra unei anomalii (după noi) în ceea ce privesce cântările bisericesci de ritul oriental.

Musica se propune în cursurile ungueresci începënd dela clasa I. Români cu Ungurii la olaltă învață în cl. I 5 óre, în cl. II 5, în cl. III 4 óre, la olaltă 14 óre pe săptămână.

Musica are următorii ramii: teorie, clavier (orgone), violină și cântări.

Care e scopul muzicii în preparandie, vedem din planul de învățământ, unde despre „cânt și muzică“ se dice, că „scopul acestui obiect tehnic e de a procura elevilor în cântări, în violină, în clavier, în harmoniul scolastic și în orgone, precum și în elementele armoniei (teorie) abilitatea necesară; cu deosebire în cântare se cere dela ei atâta abilitate, ca se fie în stare a propune acest obiect în scôla poporală.“

Din această determinare se vede, că cel ce o a compus, n'a fost de ritul oriental, nici nu s'a cugetat la el. Altcum pentru elevii de alte rituri el prescrie orgone, clavier și harmoniu. Elevul român însă numai de violină și cântări are ore care folos, și ore care, căci când el s'ar deprinde și în cântările românești, folosul ar fi mai mare. Preparandul român are se devină învățator român; întreb însă: ce poezii române va cânta el cu elevii sei, când preparandia nu face nimic în direcțiunea acésta?

Pentru preparandii români ar fi de mare folos și violina, și anume pentru următoarele cuvinte:

1. O violină își pôte procura fie care învățator cu puține spese.
2. Învățătorul, carele scie și în violină, având a deprinde o cântare în scôlă, se va folosi de violina sa, cruțându-și peptul și plămânile pentru celelalte ore de propunere.
3. Cântările și cu deseversire cele puse pe note, se învață mai exact și nu se schimosese în măsura, în care se întâmplă acésta, când ele se transmit prin tradițiune.

În timp de 3 ani, cât ține cursul preparandial, elevii se vor exercita pe violină întru atâta, ca să se pôtă perfecționa mai încolo de sine în artea acésta.

Dar apoi de clavier (orgone, harmoniu), un învățator român nu are nici o trebuință. Cu tôte acestea elevii preparandiali români sunt obligați, întocmai ca cei ungurești, a învăța și clavierul. Ore n'ar fi mai bine, ca elevii români, în loc de clavier, se exerciteze în timpul acela cântările bisericesci? Cântările bisericesci orientale și tipicul său ordinea cântărilor peste tot anul

sunt lucruri destul de grele, pentru ca elevii în cei trei ani să se ocupe cu ele în totă săptămâna câte 1—2 ore, ba poate în anumite timpuri și mai mult.

Necesitatea, de a se propune preparanților români cântările bisericesci a recunoscutu-o și măritul consistor gr. cat. din Lugos, când a esoperat dela înaltul minister de culte și instrucțiune un relut pe an de 50 fl. pentru catechetul gr. cat., pre care l'a și îndatorat a deprinde pre elevii gr. cat. câte o oră pe săptămână în cântările bisericesci.

Dar apoi această dispozițiune e unilaterală. La preparandie adecă sunt și elevi români gr.-or., cari încă au un catechet de confesiunea lor, dar carele nu capătă pentru cântări nimic și nici nu le propune. Și asta nu e vina regimului. —

Constatând starea lucrului cu privire la instrucțiunea musicală a elevilor români dela institutul numit, îmi permit a atrage atențiunea celor chieșiți asupra acestui inconvenient și spre delăturarea lui cât mai în grabă, propun următoarele :

1. Să se facă și din partea organelor gr.-or. propunerea, resp. cerere la înaltul minister spre a câștiga un relut încai de 50 fl. pentru cântul și tipicul bisericeii gr. or.

2. Să se unescă organele bisericesci gr.-cat. și gr.-or., ca reluturile de $50 + 50 = 100$ fl. să se dea numai unui profesor de cânt, de oră-ce cântările noastre bisericesci și tipicul nu se deosebesc, ca dogmele, prin urmare împreunarea acesta n'ar învolve nici un inconvenient pentru vre una din confesiuni.

Avantagele acestei împreunări din contră ar fi :

a) Că cu 100 fl. anuală s'ar afla un cântăreț bun, care ar aduce dorita unitate în cântările bisericesci.

b) S'ar puté forma din preparanții români un chor de cântăreți, cari ar puté funcționa atât la s. liturgie, cât și la îngropăciuni mai destinsse și, pre lângă o mică remunerațiune, și la alte festivități.

c) Elevii ar eși din preparandie cu o calificațiune bună din cântări; și apoi se scie, ce recomandațiune este pentru un învățător de a sci cânta frumos.

Lecțiuni din geometrie în scôla poporală.

Lecțiunea 3.

Pensul: Speciile și pozițiunea liniilor și adecă: linii drepte, curbe și mieste; apoi: verticale, orizontale, piezișe; paralele, convergente și divergente.

1. Repetițiune. Țără ne-a sosit ora de geometrie. Dar înainte de a trece la lucruri nouă, voiă să aud, ce mai sciți din cele ce v'am spus în ora din urmă. Decî: cum desemnăm noi un punct? De câte specii sunt punctele? (fisice și matematice). Cum se nasce o linie? Dar din linie cum se nasce o față? Câte dimensiuni are o față? Dar o linie? Cum se numesc ele? Câte dimensiuni are punctul matematic? Dar punctul fisic? Cum se nasce corpul? Câte dimensiuni are? Cum se chiamă?

2. Privire și tractare. a) Felul liniilor în general. Fiind că ați răspuns așa de bine, vom învăța acum ceva din nou și anume despre linii; fiți numai atenți! Încă odată: cum se nasce linia? Bine, când un punct se mișcă dintr'un loc într'altul. Punctul însă se pôte mișca în mai multe moduri. Țără fac cu creta pe tablă (aprobe de marginea stângă) 3 puncte (sub olaltă, însă în depărtare unul de altul cam de o palmă). Luați sēma, că voiă face acum a se mișca punctele aceste! (învățătorul trage din punctul prim o linie dréptă, din punctul al doile o linie curbă séu strîmbă, și din punctul al treile o linie miestă séu mestecată, din părți drepte și curbe).

Vedeți, punctul prim s'a mișcat numai într'o parte, séu mai bine: numai într'o direcțiune — ecă așa! Însemnați-vē: când un punct se mișcă numai în aceeași direcțiune, se nasce o linie *dréptă*. Așadară când se nasce o linie dréptă? Repetițiune!

Punctul al doilea ș'a schimbat pururea direcțiunea, mișcându-se adecă când în sus, când în jos, când înainte, când îndērēpt. Însemnați-vē: când un punct își schimbă neîncetat direcțiunea, se nasce o linie *curbă* (séu strîmbă). Așadară când se nasce o linie curbă? Repetițiune!

Punctul al treile ș'a schimbat direcțiunea numai când și când, numai momentan (séu pe un moment), luându-și țăra direcțiunea dréptă. Când un punct își schimbă direcțiunea numai momentan, se nasce o linie *miestă* séu mestecată. Așadară când se nasce o linie miestă? Repetițiune!

Precum vedeți, avem trei feluri de linii; cari sunt acele? Bine, drepte, curbe și mieste.

Se vedem acum, unde se află linii de aceste în natură. Uitați-vē în scôlă! Unde vedeți linii drepte? (la tablă, la masă, la bănci etc.)

— Unde vedeți linii curbe? (la cuptor, la scaun, țiținele la ușă etc). Oamenii noștri, când vrău se arate, că cine-va nu ține la dreptate, dic, că e drept ca „funca în sac“. Cum e funca în sac? — Unde vedeți linii micste? (la cuier, la pat, la coridor etc).

Desemnați: 8 linii drepte, 3 curbe și 5 micste!

b) Liniile drepte în specie. aa) Direcțiunea liniilor drepte. Ați vădut în biserică, cum spênđură policandru de bolta bisericeii. Adecă din sus drept în jos; așa spênđură și pendula séu perpendicular unui orologiũ de pãriete, ce nu âmblă. O linie, carea are direcțiunea din sus drept în jos, se numesce *verticală* séu *perpendiculară*. Repetițiune!

Numiți obiecte din scóla, carí au posiția verticală! Cum stau și pãrieții? Pentru ce caută a se zidi pãrieții vertical? (ca să nu se surpe). Cum sciu zidarii să clădescă pãrieții vertical? (folosese firul cu plumb; se arată acest aparat și se tractéză în ora de fisică, de cum-va nu s'ar fi întêmplat ácéta mai înainte). Écă voiũ trage o linie pe tablă; ce linie este ácéta? (verticală). Pentru ce diceți, că este verticală? (pentru că are direcțiunea din sus drept în jos).

Acum voiũ trage altă linie (trage una orizontală). Ce direcțiune are linia ácéta? (nu sciu). Vedeți, linia ácéta are direcțiunea dela stânga drept spre drepta. Așa stă și orizontul nostru; de aceea: o linie, ce are direcțiunea dela stânga drept spre drepta, se dice *orizontală*. Repetițiune! Numiți obiecte din scóla, carí au posițiunea orizontală!

Vedeți, ce linie voiũ trage acum! (trage una piezișă séu costișă). Ce direcțiune are linia ácéta? (scolarii vor răspunde probabil, că linia este „strîmbă“, fiind că ei prea adesea confundă conceptele „strîmb“ și „costiș“). Nu este strîmbă, căci punctul nu ș'a schimbat direcțiunea. Însemnați-vă: o linie, care nu este nici verticală, nici orizontală, se numesce *piezișă* séu *costișă*. Repetițiune! Obiecte din scóla și din afară! (Învătătorul arată scolarilor tot odată, că pe un punct anumit se pot trage mai multe linii piezișe, dar numai una verticală și una orizontală). Desemnați pe táblițe câte 10 linii verticale, orizontale, piezișe!

bb) Posițiunea mai multor linii drepte între sine. (Învătătorul trage pe tablă 2 linii orizontale, 2 verticale și 2 piezișe paralele și dice:) Ce fel de linii sunt aceste două? (orizontale). Și este-lalte? (verticale). Dară aceste? (piezișe). Vedeți, cele două linii din fie care pãreche sunt asemenea de departe una de alta, și orí cât le-am lungi într'o parte séu alta, ele nu s'ar împreuna nici când. Însemnați-vă:

liniile, cari sunt asemenea departe una de alta, se numesc *paralele*. Repetițiune! Unde ați văzut linii paralele? (în caetele de scris). Numiți obiecte paralele! (fușceii la scară, urmele rôtelor dela car, șanțurile dela drum, ușorii la uși și ferestri, marginile la bănci etc.)

Acum se vă desemn alte două linii (inv. desamnă 2 linii, cari la un capăt sunt mai aprópe de olaltă, decât la celalalt.) Ce socotiți, sunt și aceste paralele? Bine, nu; căci în capătul acesta lungindu-le, (inv. marchéză lungirea prin puncte) ele s'ar împreuna aici; ér lungindu-le la capătul estalalt, ele s'ar depărta tot mai mult de olaltă -- vedeți? (se marchéză și aici lungirea prin puncte). La capătul acesta, unde liniile couvin séu se apropie, ele se numesc *convergente* (se serie pe tablă); ér la capătul, unde se departă, se numesc *divergente*. Unde ați vedut linii convergente și divergente? (marginile la dógele dela o gălétă séu dela o cadă, spițele la rôtă etc.) Desemnați: 10 părechî de linii paralele și 5 părechî de linii convergente!

3. Resumare și abstracțiune. Voi cunósceți acum mai multe feluri de linii, o se văd însă de le cunósceți bine. Cum se nasce o linie dréptă? (când punctul se mișcă tot numai într'o direcțiune). Acum însă vă întreb: ce este o linie dréptă? (nu vor sci, căci o definițiune logică este pentru copii mai grea decât una genetică). Vă voiú începe eu răspunsul: o linie dréptă este calea unui punct, carele . . . ? (se mișcă numai într'o direcțiune). Repetițiune! (Se póte desvolta și definițiunea: „o linie dréptă este calea cea mai scurtă între două puncte,“ d. e. așa: Se punem, că din satul nostru duc două drumuri la satul vecin, unul este drept, celalalt face un ocol. Dacă acum ar pleca dela noi două persóne deodată și ar merge asemenea de iute: care din ele ar ajunge mai ântâiú? Cum a fost calea lui în asemênare cu cealaltă? etc. Pentru copii din scóla poporală definițiunile aceste sunt destul de bune). — Cum se nasce o linie curbă? Și ce este o linie curbă? (. . . . calea unui punct, care . . . .) Repetițiune! Ce este o linie miestă? Așadară de câte feluri sunt liniile preste tot? (drepte, curbe, mieste). Dar și liniile drepte încă sunt de mai multe feluri. De câte feluri sunt liniile drepte după direcțiunea lor? (verticale séu perpendiculare, orizontale și pieđișe). Ce este linia verticală? (. . . carea fuge din sus drept în jos). Ce este o linie orizontală? Ce este o linie pieđișă?

Cum se împart însă liniile drepte după poziția lor? (paralele și convergente séu divergente). Ce sunt linii paralele? Ce sunt linii convergente? divergente? Câte linii trebuc să fie, ca să putem vorbi de linii paralele? convergente? etc.

4. Aplicări. Rspundeți în scris la urmátóarele întrebări: Ce linii înfățișéză marginile séu dungile unei mese în 4 cornuri? Ce linii repre-

sintă dungile piciórelor unei mese? La o scară, care părți represintă linii paralele? Când stă scara pe picioare, când orizontal? Póte-se pune scara și vertical? etc.

Notă. De aici încolo nu voiú continua lecțiunile din geometrie în ordine sistematică, și anume din următoarele motive:

1. Lecțiunile practice din orí care materie nu se pot propune dórá nici într'o scóală așa, cum sunt compuse, ci în unele scóle vor trebui a se mai reduce, în altele a se mai amplifica, după gradul de dezvoltare al scolarilor.

2. Lecțiunile practice sunt pentru învėtųóri o periná de comodisare. Tot învėtųorul sè se nevoiéseá a-și compune însuși lecțiunile delipsă; numai așa va lucra cu consciință și-și va puté însuși o pracsă sânetósă, basată pe o teorie solidă.

3. Dacă foile pedagogice aduc și lecțiuni practice din diversele discipline scolare, scopul lor este, de a arăta învėtųórilor cu mai puțină pracsă, cum se urmeze și ei la compunerea lecțiunilor.

4. Se nu crédă nici un învėtųótor, că din lecțiunile practice își va însuși tot odată și sciința necesară din materia cutare; acésta trebuie sè o aibă de mai înainte și în măsură mai mare, decum se cere pentru scolarí, ca astfel se o póttă propune mai liber și mai convingător. Cine posedo o sciință numai pe jumétate, nu va puté se apropună din ea decât un pátrar.

L.

Din calculul cu frângerí vulgare.

De prof. V. Gr. Borgovan.

(Urmare).

Cele patru specii.

1. Adaugerea: *a*) aplicată. Un neguțator face la capétul anului următorul cont: pentru A 23 fl. 24 cr., pentru B $25\frac{1}{5}$ fl., pentru C 33 fl. 39 cr., pentru D $27\frac{2}{5}$ fl., pentru E 47 fl. 56 cr., pentru F $55\frac{3}{5}$ fl., pentru G $16\frac{4}{5}$ fl.; cât de mare e suma?

Adaugerea: *b*) curată. $12\frac{1}{5} + 26\frac{3}{5} + 9\frac{2}{5}$? $87\frac{2}{5} + 21\frac{3}{5} + 39\frac{1}{5}$? $508\frac{4}{5} + 612\frac{1}{5}$?

2. Subtragerea: *a*) aplicată. Un părinte murind lasă ambilor sèi fii — un fiu și o fică — o ereditate de 3600 fl. Fiul capetă 1954 fl.; cât fica?

Subtragerea: *b*) curată. Sè se subtragă din sumele temelor de sub 1) *b*) posițiunile (adenđii) singuratice una după alta, până ce va rămâne 0!

3. Înmulțirea: a) aplicată. Un zidar câștigă pe zi $2\frac{3}{5}$ fl., și consumă $1\frac{2}{5}$ fl.; cât câștigă: a) într'o săptămână? b) într'o lună? c) într'un an? — cât consumă în timpul acesta? Care e venitul curat? (Esemplul se va desface în singuratecele teme, din care se compune și se vor rezolvi pe rând).

Înmulțirea: b) curată. Cât face și ce înseamnă $\frac{1}{5} \times 10$, 20, 30, 48, 95, 100? $\frac{2}{5} \times 13$, 33, 70, 90, 100? $(3\frac{1}{5} + 4\frac{2}{5} + 5\frac{3}{5}) \times 5$? $(8 \times 3\frac{1}{5}) + (15 \times 4\frac{2}{5})$? $(5 \times 3\frac{4}{5}) - (7 \times 2\frac{1}{5})$? $[(7 \times 9\frac{2}{5}) + (8 \times 15\frac{3}{15})] - (9 \times 8\frac{4}{5})$?

4. Împărțirea: a) aplicată. Un speculant de bucate cumpără grâu de $44\frac{4}{5}$ fl. — Hl. cu $5\frac{3}{5}$ fl.; câți Hl. a cumpărat? La tot Hl. câștigă $\frac{2}{5}$ fl.; cât de mare e întreg câștigul? (Analisa reală despre deosebitele întreprinderi — speculanți etc. v. „Met. Comp.“ pag. 7—8!)

Împărțirea: b) curată. De câte ori se cuprinde $\frac{1}{5}$ în 25, 45, 57, 68? $72:2\frac{2}{5}$? $120:3\frac{3}{5}$? $216:4\frac{4}{5}$?

Teme mestecate.

Din care număr este $\frac{1}{5}$ a cincea parte? 1 e suma căror 5 sumanți? Care e diferența între 1 și $\frac{1}{5}$? Car între 1 și $\frac{3}{5}$? Cu cât e mai mare 1 decât $\frac{5}{5}$? Dar decât $\frac{4}{5}$? Așa dară ce e mai mult: 1 séu $\frac{5}{5}$? $\frac{4}{5}$ séu 1? Prin urmare diferența între acești numeri? Cât trebuie să luăm din $24\frac{3}{5}$, ca se ne rămână $12\frac{1}{5}$? Dar ca se ne rămână $10\frac{4}{5}$? Carî trei numeri dau suma de $73\frac{4}{5}$? Carî doi numeri dau diferență $49\frac{1}{5}$? Care e subtrahendul dela minuendul 90 și diferența $74\frac{2}{5}$? — De câte ori trebuie se luăm $\frac{1}{5}$, ca se facă 1? De câte ori $5\frac{2}{5}$, ca se fie 27? $73\frac{4}{5}$ e triplul căruî număr? $2\frac{1}{5}$ e $\frac{1}{5}$ din care număr? Cu cât e mai mare produsul numerilor $2\frac{1}{5}$ și 5 decât $\frac{1}{5}$ din 11? etc.

Jumătăți, cincimi, decimi.

	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{5}$		
a	$\frac{1}{10}$	2	3	4	5	6	7	8	9	10	b
c	$\frac{1}{2}$					$\frac{1}{2}$					d

Linia cd e împărțită în $\frac{2}{2}$; fie care jumătate e considerată ca un întreg de sine stătător și împărțită în 5 părți egale, prin urmare întrégă linia cd în 10 părți egale — $\frac{10}{10}$; o atare parte se numește o decime ($\frac{1}{10}$); $\frac{5}{10} = \frac{1}{2}$; $\frac{10}{10} = \frac{2}{2} = 1$.

Împărțind un întreg (d. e. linia a-b) în 5 părți egale și fie care cincime éráși în 2 părți egale, căpétăm, ca și mai sus, tot: $\frac{10}{10}$;

$\frac{5}{10} = \frac{1}{2}$; $\frac{10}{10} = \frac{5}{5} = \frac{2}{2} = 1$; apoi $\frac{1}{2} = \frac{5}{10}$; $\frac{1}{5} = \frac{2}{10}$. De aci vedem, că: jumătăți și cincimi convin în ȳecimal.

Cum vom cpeta $\frac{3}{10}$, $\frac{4}{10}$, $\frac{6}{10}$, $\frac{7}{10}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{9}{10}$? Cum mai putem scrie acestea frângerii?

1. Câte ȳecimal fac 2, 5, 7, 10, 35, 46, 80, 100, 500?

2. Prefaceți în frângerii curate următorii numerii mestecați: $5\frac{1}{10}$, $8\frac{2}{10}$, $15\frac{3}{10}$, $20\frac{4}{10}$, $55\frac{5}{10}$, $100\frac{6}{10}$, $240\frac{7}{10}$, $555\frac{8}{10}$, $999\frac{9}{10}$!

Notă. Prefacerea su schimbarea numerilor mestecați în frângerii curate se numesc și „ndreptarea“ numerilor mestecați. — Aici se pot repeți cele nvtate, precum: Carii numerii se numesc mestecați? Cum se prefacă un număr mestecat în frngere curată? Mai cum încă? (v. „Scóla Rom.“ a. III, pag. 76, pct. 2!)

3. Cți întregi și câte ȳecimal fac: $\frac{14}{10}$, $\frac{58}{10}$, $\frac{100}{10}$, $\frac{125}{10}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{18}{5}$, $\frac{49}{5}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{15}{2}$?

Repetițiune: Cum se numesc frngerile, cari conțin un întreg su mai mult de un întreg? Cum cele ce conțin numai una su mai multe părți — dar nu tte dintr'un întreg? Pre ce se cunosc frngerile proprie? Pre ce cele improprie? Cum putem afla întregii din frngerile improprie. (v. loc. cit. punct. 3!)

4. Ct face $\frac{1}{2} + \frac{1}{5}$? $\frac{1}{2} + \frac{2}{5}$? $\frac{1}{2} + \frac{3}{5}$? $\frac{1}{3} + \frac{4}{5}$? — $\frac{1}{2} + \frac{1}{10}$? — $\frac{1}{2} + \frac{3}{10}$? — $\frac{2}{2} + \frac{9}{10}$? — $\frac{1}{5} + \frac{1}{2}$? — $\frac{2}{5} + \frac{1}{2} + \frac{1}{10}$? $\frac{4}{5} + \frac{1}{2} + \frac{7}{10}$? — $\frac{9}{10} + \frac{3}{5} + \frac{1}{2}$? — $\frac{1}{5} + \frac{9}{10} + \frac{1}{2}$?

5. Ct remne subtrgnd: $\frac{1}{2} - \frac{1}{5}$? $\frac{1}{2} - \frac{2}{5}$? $\frac{1}{2} - \frac{1}{10}$? — $\frac{4}{5} - \frac{1}{2}$? $\frac{4}{5} - \frac{1}{10}$? $\frac{4}{5} - \frac{7}{10}$? $\frac{9}{10} - \frac{1}{2}$? $\frac{9}{10} - \frac{1}{5}$ $\frac{8}{10} - \frac{3}{5}$? $\frac{9}{10} - \frac{4}{5}$?

6. Ce nsmn și ct face: $\frac{1}{2} \times \frac{1}{5}$, adec jumtate din $\frac{1}{5}$? (v. „Scóla Rom.“ a. III, pag. 76, p. 1!) $\frac{1}{5} \times \frac{1}{2}$? $\frac{2}{5} \times \frac{1}{2}$? $\frac{1}{2} \times \frac{3}{5}$? $\frac{1}{2} \times \frac{4}{5}$? $\frac{4}{5} \times \frac{1}{2}$?

7. Ce nsmn și ct face: $\frac{1}{2} : \frac{1}{5}$, adecă de cte ori se cuprinde $\frac{1}{5}$ în $\frac{1}{2}$? său de cte ori se cuprinde $\frac{2}{10}$ în $\frac{5}{10}$? (v. locul cit. sub 6!) $\frac{1}{2} : \frac{3}{5}$? $\frac{1}{2} : \frac{4}{5}$? $\frac{1}{5} : \frac{1}{2}$? $\frac{3}{5} : \frac{1}{2}$? $\frac{4}{5} : \frac{1}{2}$?

Cele patru specii.

1. Adaugerea a) aplicată. A. are dela B. pretensiunile următóre: $28\frac{3}{5}$ fl. + $54\frac{5}{10}$ fl. + $99\frac{1}{2}$ fl., ct la olaltă? Dac moșia unui ȳeran constă din $19\frac{1}{2}$ Ha pmnt arător, $10\frac{4}{5}$ Ha fânaș, $2\frac{9}{10}$ Ha vii și $5\frac{3}{5}$ Ha pdur; ct de mare e moșia aceea?

b) Adaugerea curată. $144\frac{1}{2} + 225\frac{2}{5} + 336\frac{7}{10}$? $412\frac{1}{2} + 513\frac{1}{10} + 163\frac{1}{2}$? $100\frac{5}{10} + 120\frac{1}{2} + 300\frac{3}{5}$?

2. Subtragerea a) aplicată. Un debitor solvesce din o datorie de 2880 fl. la termine deosebite următórele pozițiunii: $250\frac{1}{2}$ fl., $500\frac{4}{5}$ fl., $854\frac{7}{10}$ fl., $100\frac{1}{2}$ fl.; ct mai remase dator? — Un neguțator de bucate vinde din magazinul su odată $118\frac{1}{5}$ Hl gru, de altă dată

240⁹/₁₀ Hl și erăși de altă dată 679¹/₂ Hl. Dacă cătățimea grăului a fost 1450 Hl, cât a ramas nevândut?

b) Subtragerea curată. $65^3/_{10} - 16^1/_{2} - 12^4/_{5} - 19^7/_{10}?$ — $[80^1/_{2} + 120^3/_{5} + 518^3/_{10}] - 318^8/_{10}?$ — $[300^2/_{10} + 19 + 280^4/_{5}] - [200 + 99^9/_{10} + 118^1/_{2}]?$

Să se facă proba tuturor temelor de sub Nr. 1, b), subtragându-se din fie-care sumă succesive fie-care adend! — Să se facă proba tuturor temelor de sub Nr. 2, p. b)!

3. Înmulțirea a) aplicată. Un ampoiât are o soluțiune anuală de 1800 fl.; dacă spesesce pe ȳi 3²/₅ fl., cât ii mai remâne? (1 an = 365 ȳile). Un capitalist împrumută lui A. 1520 fl. cu 5% pe 2¹/₂ ani, cât va trebui să solvască A. după timpul acesta? Cine-va capetă pe an 20⁴/₁₀ fl. interese după un capital împrumutat cu 5¹/₂%/10, cât de mare e capitalul? (v. „Met. Comp.“ pag. 6, 85. 86!)

b) Înmulțirea curată. Cât face $2 \times 8^1/_{2}?$ — $3 \times 28^2/_{5}?$ — $15 \times 25^7/_{10}?$ — Cât face și însemnă $1/_{2} \times 17?$ — $3/_{5} \times 20?$ — $2^4/_{5} \times 5?$ — $9^9/_{10} \times 90?$ — Cât face $1^1/_{2} \times 2^1/_{5}?$ — $15^4/_{5} \times 16^1/_{2}?$ Resolvirea acestei teme:

$$\begin{array}{r} 15 \times 16 = 240 \\ 15 \times \frac{1}{2} = \frac{7^1}{2} \\ \frac{1}{5} \times 16 = 12^4/5 \\ \frac{1}{5} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{10} \\ \hline 260^7/10 \end{array}$$

$1^1/_{2} \times 4^4/_{5}?$ Resolvirea: $1^1/_{2} = 3/_{2}; 4^4/_{5} = 2^4/_{5}$, ergo: $3/_{2} \times 2^4/_{5}$, adecă jumătate din $2^4/_{5}$ se se ia de 3 ori: $1/_{2} \times 2^4/_{5} = 2^2/_{5} = 2^2/_{5} \times 3 + 7^1/_{5}$.

4. Împărțirea a) aplicată. Din o sumă de 720 fl. se împărțesc 3 persoane (pre cari se le numim: A, B, C.) și anume așa. că A capetă $1/_{2}$, B $1/_{10}$ și C $2/_{5}$ din suma aceea: cât se vine pe fie care? — Un neguțător vându din marfa sa $1/_{2}$ și $2/_{5}$, și-i mai remase 67 Chg; câtă marfă avu la început? — Un binefăcător dă spre scopuri filantropice 1000 fl. și anume pe sēma s. bisericii $1/_{2}$, pe a scōlei $2/_{5}$, ér restul pe a seracilor din comuna sa natală; cât se vine pe fie care parte? (Analisă reală: scop filantropic).

b) Împărțirea curată. $6 : 2/_{10}?$ — $2 : 3/_{10}?$ — $2^1/_{2} : 3/_{5}?$ — $8^3/_{5} : 2/_{10}?$ — $11^1/_{2} : 1^2/_{5}?$ — $58^3/_{5} : 7^1/_{2}?$ Resolvirea acestei teme: $58^3/_{5} = 293^3/_{5}; 7^1/_{2} = 15/_{2}$, ergo: $293^3/_{5} : 15/_{2} = 586^6/_{10} : 75/_{10} = 586 : 75 = 76^1/_{75}$. — $7^1/_{2} : 1^1/_{5}?$ Resolvirea: $7^1/_{2} = 15/_{2}, 1^1/_{5} = 6/_{5}$, ergo: $15/_{2} : 6/_{5} = 75/_{10} : 12/_{10} = 75 : 12 = 6^3/_{12} = 6^1/_{4}$.

Notă. Că temele mai grele, cari nu se vor putē resolvii de rost, vor trebui resolute în scris, e un lucru, ce de sine se înțelege. (Va urma).

Tractarea practică a unor bucăți de lectură.

I.

Sórele și vântul.

(Fine).

7. Deprinderi ortografice. Bucata presentă póte servi ca basă pentru mai multe deprinderi ortografice, d. e. pentru scrierea lui *đ* (limpeđi), *ș* (dínșii), *ó* (sórele), *é* (privescă), *ă* și *ě* (căldură dela cald, vėrsare dela verși, călėtor dela cale) etc. Care din deprinderile acestea sė se tracteze la piesa presentă — tóte? séu numai una? și care anume? acásta depinde dela planul de învățământ. Fie care învățător adecă își compune și pentru deprinderile ortografice un plan de învățământ cât se póte mai specificat, pre care îl consultă pas de pas. În posesiunea acestui plan, ajungėnd a tracta bucata de sus, el se va întreba: Carī sunt casurile ortografice, ce s'ar puté tracta la bucata presentă? Carī din ele s'au tractat deja la bucățile de mai înainte? Care este la rėnd a se tracta aici? Cum se póte tracta mai bine cazul respectiv? Ér de cum-va casurile ortografice din bucata acásta s'ar fi tractat deja tóte la bucățile de mai înainte, lucrul învățătorului va fi acum a le repeți. D. e. Pentru ce „sóre“ se scrie cu *ó*? (sori). Pentru ce „privescă“ cu *é*? (privesci.) Pentru ce sunetul *z* din cuvėntul „limpeđi“ se scrie cu *đ*? (limpede) etc.

Noi ne vom ocupa aici cu scrierea sunetului *ó*, vrėnd prin acásta a arăta învățătorilor nostri, cum o regulă ortografică póte fi obiect de tractare în două clase următoare

Mai întâiú însă se ne esplicăm, pentru ce noi scriem cuvėntul acesta cu *ó* și nu cu *oa*.

Cei-ce scriu *oa*, đic:

1. așa e scris și în cărțile bisericesci, tipărite cu caractere ciriliane;
2. este mai ușor a scrie un *a* în rėnd, decât a pune un accent deasupra lui *o*.

Precum se vede, motivele acestea nu au întru nimic cu natura lucrului, ci unul este luat din istorie, celalalt din oportunitate.

Cei-ce scriu însă *ó*, argumentéză astfel:

1. Sunetul *ó* se derivă din *o*, și apoi este un principiu general în limba nóstră a scrie sunetele derivate cu litera sunetului original; pentru ce sė se facă esceptiune cu *ó*?

2. Românul pronuncie sunetul acesta mai mult ca vocală simplă decât ca diftong d. e. póme; numai străiniú, carī nu știu romănesce, și cu deosebire Nemții, pronuncie lat — poame.

Aceste sunt motive luate din însași firea limbei românești, și de aceea scriem și noi ó, nu oa.

Tractarea însași se reduce la următoarele două momente:

1. Sunetul ó se scrie cu ó, pentru că se derivă din o.

2. Derivarea se face, de câte ori o stă sub accent și în silabă mai apópe urméză un ă séu e.

Partea primă, ca mai ușoră, a fost obiect de tractare deja în clasa elementară (a se vedé noul meu Abedar pag. 17, ér tractarea practică în „Scóla Română“ din anul 1876, pag. 77); prin urmare partea acésta nu se propune din nou, ci numai se esaminéză în modul arătat mai sus. Partea a doua, fiind mai grea, se amână pentru clasa procsimă, unde tractarea ei se póte face în modul următor:

Așadară pentru ce scriem sunetul ó cu litera ó? (pentru că se derivă dela o). Așa este; se vedem acum, când se face derivarea. Sě ne uităm la exemplele următóre:

mort, mórtă, mórte, morměnt.

Cetesse cuvěntul prim (mort). De câte silabe este? (una). Care este vocala cuvěntului? Bine, o curat. Cetesse cuvěntul al doile! (mórtă). De câte silabe este? (de două). Care este silaba primă? (mór). Care a doua? (tă). Care din silabe sě cetesse mai apěsat? (mór). Va se đică, silaba „mór“ stă sub accent. Care e vocala din ea? (ó). Așadară o s'a schimbat în ó. Care vocală urméză în silaba adouă? (ă). Însemnați-vă acesta: ó din silaba primă stă sub accent, și în silaba a doua urméză un ă. —

Cetesse cuvěntul al treile! De câte silabe este? Care stă sub accent? Care este vocala din silaba primă? Care din silaba următóre? Așadară și aici o din silaba primă stă sub accent, ér în silaba adouă urméză un e. Mai înainte a urmat după o un ă, aici urméză e. — Cetesse cuvěntul al patrule! (morměnt). Din câte silabe se compune? (2) Care din ele stă sub accent? (a doua: měnt). Care e vocala din silaba primă? Dar din a doua? Va se đică, o din silaba primă nu mai stă sub accent, și în silaba a doua nu urméză nici ă nici e, ci altă vocală.

Așa mai tractéză invěțătorul cuvintele:

port, pórtă, póрте, portită,
gol, gólă, góle, golit.

și apoi deduce regula:

Derivarea lui ó din o se face, de câte ori o stă sub accent și în silaba mai aprópe urméză un ă séu e.

Repetițiune! Deprindere!

8. Deprinderi gramaticale. Bucata acésta se potrivește fóрте bine pentru a esplica scolarilor, că sunt verbe transitive, intran-

sitive și reflexive. Cum se face acesta? Scolarii știu deja de mai înainte: definițiunea, numărul și persoana verbului. Învățătorul continuă așa:

În ora trecută am vorbit despre verbe; ce numim verbe? (nume pentru activități sau lucrări, sau: vorbe, care arată o activitate sau lucrare.) Astăzi ne vom uita mai de aproape la activitatea verbului, să vedem: de câte feluri este? Să luăm exemple!

Sórele învinge pre călător.

Sórele varsă căldură.

Vântul suflă.

Vântul turbă.

Călătorul se desbracă.

Călătorul se odihnesce.

Cetesce propozițiunea primă! Care este subiectul? (sórele). Care predicatul? (învinge). Ce vorbă e predicatul? (verb). Pentru ce? (arată o lucrare). Băgați de seamă: când s'ar dice numai „sórele învinge“, înțelesul nu ar fi deplin, ne vine îndată a întreba: pre cine învinge? Pre cine învinge sórele în bucata noastră? [pre călător]. Vedeți, aici activitatea verbului trece dela subiect asupra altei ființe, asupra călătorului.

Cetesce propozițiunea următoare! Care e subiectul? Dar predicatul? Ce vorbă e predicatul? Pentru ce? Ce varsă sórele? Așadară și aici activitatea verbului trece dela subiect la alt lucru, la căldură. În propozițiunea primă activitatea a trecut asupra unei ființe însuflețite, asupra unei persoane; de aceea ne-am întrebat: pre cine învinge? Aici activitatea trece la un lucru nesuflețit; de aceea ne întrebăm: ce varsă?

Însemnativă: ființa sau lucrul, la care trece activitatea subiectului, se numesce *obiect*. Repetițiune! Așadară în aceste două propozițiuni activitatea verbului trece dela subiect la obiect.

Cetesce acum următoarele două propozițiuni! Care este subiectul? [vântul]. Care sunt predicatul? [suflă, turbă]. Ce vorbe sunt predicatul? [verbe]. Trece activitatea acestora dela subiect asupra vre unui obiect? [nu]. Bine, nu trece, ci se mărginesce pre lângă subiect. Va se dice, sunt verbe, a căror activitate trece dela subiect asupra unui obiect, și sunt verbe, a căror activitate se mărginesce pre lângă subiect.

Însemnați-vă: Verbele, a căror activitate trece dela subiect asupra unui obiect, se numesc *transitive*. Verbele, a căror activitate se mărginesce pre lângă subiect, se numesc *intransitive*. (Nouăle numiri se scriu pe tablă). Repetițiune!

Cetiți acum cele din urmă două propozițiuni! Care este subiectul? (călătorul). Care sunt predicatul? [se desbracă, se odihnesce]. Să facem puțină schimbare; se dicem, că prima propozițiune este:

călătorul desbracă.

Are propozițiunea acésta înțeles deplin? [nu]. Bine, nu are; și aici ne vine a ne întreba: pre cine desbracă? Și pre cine desbracă călătorul? [pre sine însuși]. Adecă: călătorul desbracă — călătorul. Dar nu se ȳice așa, ci: călătorul *se* desuracă. Va se ȳică, aici activitatea verbului se întorce éráși asupra subiectului. Însemnați-vé: Verbele, a căror activitate se întorce éráși asupra subiectului, se numesc *reflexive*. [se scrie]. Repetițiune!

Așadară de câte feluri sunt verbele în ceea ce privesce activitatea lor? [transitive, intransitive, reflexive]. Se căutăm acum pe rënd tóte verbele din bucata nóstră și se vedem, cum e fie care cu privire la activitatea sa. [După analiză:] Temă: Scrieți pe tábliță tóte verbele din bucata „Sórele și vântul.“ și adecă întâiú verbele transitive, apoi verbele intransitive, în urmă verbele reflexive!

9. Deprinderi stilistice. Se pot face următoarele imitațiuni:

a) Un misionar și un oficier se certau între sine, care din ei va sili mai întâiú pre un sêlbatec a eși din coliba sa. în carea se închisese din aintea lor. Mijlócele de cari se folosese fie care.

b) Doi Domnitori se disputau între sine, cum se póte susținé mai sigur pacea între ómení. Unul: prin baionete, tunuri, ostași: celalalt prin dreptate. iubire. Blândetej / Central University Library Cluj

3. Doi călători întimpină în cale mai multe persóne. cari se certau. Ambii își propun a face între ei pace, unul injurând și restindu-se, celalalt încercându-se a-i convinge cu buna [Mateiú 5. 5].

4. Un econom are un servitor. Economul este rânzos și injură, servitorul se face cerbicos și mânios. Alungat din serviciu, servitorul nimerse la un stăpân bun și blând. și devine omul cel mai de trebă.

Grădinele de copii și învățământul intuitiv apreciate de un Frances.

După nefericitul resboiú din 1870 națiunea francesă s'a pus din tóte puterile pe lucru, ca sê-și vindece. cât mai iute, ranele. ce i-le înfipse dușmanul nemilos. Mulți din bărbații ei cei mai învățați cercetară Germania și cu deosebire Prusia, pentru a descoperi condițiunile ei de putere. Între acestia este și Tissot, carele întorcându-se acasă. publică un op: „Din imperiul miliardelor,“ în urma căruia Nemții se grăbiră a-l declara de cel mai mare germanofag. din causă că nici o institutiune din „imperiul miliardelor“ n'a scăpat sê nu fie condamnată séu batjocorită de publicistul frances. Esecțiune fac singur numai „grădi-

nele de copii“ și „învățământul intuitiv“, asupra cărora Tissot se exprimă în terminii următorii :

„Șchița acésta ar fi prea incompletă, când ași întrelăsa a conduce pre lector într'o „grădină de copii“. În Berlin sunt 35 grădine de copii, din cari 7 se întretin de cătra „Reuniunea dómnelor din Berlin“, 8 de cătră „Reuniunea pentru educațiunea familiei“, 4 de cătră reuniuni cercuale și 16 de cătră privați. Astfel vorba este numai de a face o alegere nimerită. Dacă vë este cu plăcere, vom merge într'un cuartir poporal, în strada Sofiei Nr. 15. Caută să luăm o birjă, ca să nu ne rătăcim în labirintul stradelor din suburbiile Berlinului.

De „sub tei“ o apucăm în stânga. Treceam pre la sinagogă, unicul edificiu bisericesc din capitala Cesarului, care e demn de numirea acésta. Cupolele în forma cepelor, înfrumșetate cu vergi aurite, au un aspect particular sub acest cer sur și înnorat.

Treceam riul Spree pe un pod rău de lemn și întrăm într'o stradă lungă, murdară, rău pardosită și puturosă. Copii, pe jumătate golii, sbrotocesc cu grămada în apa restocită, ce se scură de-alungul trotoarului. În ferestri atêrnă haine sdrențose, pentru a se usca la sóre. Prin ferestrele celarelor observăm fețele unor muieri palide și bolnăviciose, ocupate cu lucruri grele. Paturile sunt îndesuite, încât abia mai este loc pentru o masă și un scaun.

Strada nu mai are sfirșit, și aceeași privelisce ni-se presintă cale de un Chilometru. În urmă birja se opresce înaintea unei case, în curtea căreia se află o bererie. În drépta vedem inscripțiunea : „Grădină de-copii.“

Batem la ușă. O jună damă ne deschide și ne introduce fără nici o formalitate. Instrucțiunea se începuse deja ; ea ține dela 9 ore până la améđi, și dela o oră până la 4 ore după améđi.

Copilele și copii șed într'un semicerc, la mese scunde, în posituri, cari ar face unui pictor multă plăcere. Toți sunt bine nutriți și curați ; cu tóte acestea nici în mișcările și nici în privirile lor nu se vede vivacitatea și mândria francesă.

„Astăđi mă suplinesce înstitutórea secundară“, ne đise conducătórea ; „pătinesc de grunazi, scusați-mă, dacă nu vë pot arăta și esplica eu însa-mi scóla“.

Vedem o jună fată, cu maniere destinse, modestă și complesantă, în etate cam de 18—20 ani, stând în mijlocul odăii și ținând în mână un buchet de flori.

„Ce țin eu în mână?“ întrebă dñsa pre blondinii ei auđitori.

— „Un buchet de flori“, respunseră micuții în chor.

După aceea suplinitórea scóse din buchet o singură flóre și arătându-o micuților, îi întrebă:

„Cunósceți voi flórea acésta?“

— „Acésta este o steluța! — o garófă! — un tulipan!“ răspuseră cu zel treișeci de gurițe.

„Nu-i adevărat. Răspunde tu Ioane.“

— „Acésta este o nalbă.“

„Bine, este o nalbă. Uitați-vă bine la dînsa, ca se o cunósceți și de altă dată. Acum repetați cu toții împreună numele acestei flóri!“

— „Acésta este o nalbă!“ strigară unisono 40 de elevi.

Tóte florile din buchet au fost tractate în modul acesta, și fiind că exercițiile nu țin nici când mai mult de 20 minute, suplinitórea întonă după aceea un cântec.

Era o bucurie a vedé pre acesti copii plini de viață imitând cu o serioșitate comică sburatul paserilor. Bătënd din mânuțe, ei repetau: „Paserea sbórá — sbórá în sus — și cântă!“ În sensul metodului lui Fröbel, cantul este tot odată o deprindere gimnastică; căci după sburatul paserilor micuții au imitat tot astfel: soldatul luptător, calul ce galopéză, pantofarul ce cósă o talpă, ceea ce era în acelaș timp o deprindere a memoriei și un mijloc pentru cultivarea simțimentului. Unele din poesii se referese la o sentință morală séu la un cuget religios, care străbătënd în inima copilului, face a încolți aici semênța virtuții.

După aceea clasa s'a despărțit în două grupe, punëndu-se cei mai mărișóri de o parte, cei mai micuți de cealaltă parte. Acestia primiră bande de hârtie de colorî diverse, pentru a împleti și îngrădi din ele o figură geometrică. Cei mai mărișóri însă primiră câte un beț suptire.

„Cum veți face din bețele vóstre un drapel (flamură, stindard)?“ întrebă suplinitórea.

— „Vom cósse de ele o bucată de materie de mētasă cu vulturul imperial.“

„Plecați drapelul!“

Cinci-spre-șee mânuțe albe se rădicară și plecară drapelul cu un aer de învingere.

„Cu ce scriem?“

— „Cu condeiu! — așa!“ răspuseră micuții, mișcând bețele întocmai ca condeiu la scris.

„Cui scriem?“

— „Tatii și mamii.“

„Când le scriem?“

— „Le scriem la qina născerii.“

„Și când mama este duse departe, ce îi scriem?“

— „Să se reîntorcă îngrabă și să ne aducă ceva.“

Copii se împărtășiau cu mult interes la convorbirile acestea, cari sunt de natură a le desvolta inteligența, fără a o obosi prea tare. Ele au în același timp de scop a rectifica pronunțarea defectuoasă, transmisă dela mame la copii.

Suplinitorea distribuî acum mai multe blocuri, cu ajutorul cărora elevii construî o casă cu părieti și acoperiș.

„Care este acoperișul?“ întrebă institutorea.

— „Acesta!“

„Ce lipsește la el?“

— „Hornul!“

„Pentru ce este hornul?“

— „Ca se ăsă fumul prin el!“

„Cine curățește hornul?“ etc. etc.

Întrebările și răspunsurile se urmară în aceeași ordine dela acoperiș până jos la celar.

Écă ce numește Fröbel „învățămînt intuitiv!“ N'avem decât a urma curiositatea copilului, pentru a-l învăța o mulțime de lucruri, pre cari nu le cunoște încă, séu despre cari are o idee falsă séu incompletă; în chipul acesta copilul se deprinde pe nesimțite a deosebi și a cugeta. Statistica scolară demustră, că cei-ce au urmat acest metod natural, carele în fond nu este decât instrucțiunea maternă mai desvoltată, sunt cu mult mai isteți și învață regulele generale cu mult mai ușor, după ce au studiat lucrurile rațional.

Apropiindu-se 12 ôre, institutorea dîse elevilor a se pune într'un cerc, și apoi distribuî fie căruia coșuțul séu săculețul cu merindea, ce ș'o aduse de acasă. Copii, frați și surori séu vecini, alergară în grădină, pentru a mânca pâne cu unt, cireșe séu felii de cărnați.

După améqi copii petrec afară în ar liber. Aici ei clădesc punți, mori, piramide de piétră séu se ocupă cu grădinăritul; fetițele se alérgă și se jôcă. Deprinderile variéază în mii de forme; o grădină de copii este o lume în miniatură.

Nu mă voiî demite aici la o esaminare critică a sistemii fröbeliane. Resultatele sunt mulțămîtore; a menționa aici mai multe, nu este delipsă.

Grădinele de copii se lătesc pe dî ce merge tot mai mult, nu numai în Germania, ci și în celelalte doué țeri recunoscute ca țeri practice, în Anglia și America. Asemenea și în Elveția resultatele obținute au îndemnat guvernul a se împărtăși la înființarea grădinilor de copii; cari sunt un sprijin atât de puternic pentru familiile mai serace. Și în Paris s'a ventilat cestiunea acésta, și cu tôte că aici grădinele de copii

nu sunt numeroase, se află totuși unele. Unul din profesorii noștri dela facultate, d-l Ch. Hippeau, esaminând obiectul, ȳice cu drept cuvânt în una din operele sale că, căud ne-am învoi a familiarisa pre institutorii și institutóarele noastre cu sistema fröbeliană, institutorii și institutóarele ar fi în stare „a da copiilor, fără trudă și fără a se urî, o adevărată educațiune, și ce este mai bine, a-i deprinde se privescă, se judece, se cugete, nu asupra cuvintelor și ideilor, ci asupra tuturor lucrurilor, cari fi încungiură, adecă asupra minunilor creațiunii și asupra omnipotenții creatorului divin.“

Introducerea limbii magiare în scólele poporale din Ungaria.

Proiectul, despre care amintirăm în fascióra III a „Scólei Române“, a trecut deja prin consiliul ministrilor și s'a înaintat Majestății Sale spre a încuviința trimiterea lui în desbaterea corpurilor legiuitoare. Écă testul proiectului :

„Fiind de trebuință, ca fie cãrui cetățen s'e i-se ofere ocasiunea de a-și însuși limba magiară ca limbă a statului, am luat următoarele măsuri :

Limba magiară fiind deja obligătoare în preparandiile (scóle normale) confesionale nemagiare, conform §§. 13 și 88 ai legii din 1868, pe viitor i-se vor consacra atâtea ore, încât fie care candidat de învățator s'e ș'o pótă însuși în grai și scris în cursul învățământului normal.

După 3 ani dela punerea în lucrare a legii de față, nimeni nu va puté dobândi diploma de învățator, nici nu va puté fi numit ca învățator séu suplinitor, decă nu va sci limba magiară atât de bine, încât s'o pótă propune în scólele poporale.

Învătătorii actuali séu cei care vor intra în funcțiune după trei ani, sunt datorî, ca în curs de 6 ani dela promulgarea legii de față, s'e învețe limba magiară astfel, încât prin depunerea unui examen, s'e pótă documenta abilitatea lor de a propune limba magiară. Ministrul instrucțiunii publice va puté scuti de acéstă îndatorire, după cererea lor, pre învățătorii, cari la promulgarea legii presente vor fi implinit etatea de 50 de ani.

În scólele primare și superióre poporale, în care limba magiară n'a fost obligătoare, dacă se va afla un asemenea învățator, care s'o pótă propune elevilor, studiul limbii magiare va fi imediat obligator în anul ce urméză după promulgarea legii presinte. În genere, după 6 ani dela promulgarea legii de față, studiul limbii magiare va fi obligator în tóte scólele primare și superióre poporale. Dacă însă la numitele scóle

se vor afla învățători, cari să scie unguresce spre a pute propune în mod mulțămitor, studiul limbei magiare va deveni obligator chiar înainte de termenul indicat mai sus. Ministrul instrucțiunii, în înțelegere cu ministrul de interne, vor hotărî, în care districte s'eu în care părți ale lor să se introducă imediat în mod gradat, înainte de termenul de șese ani, învățarea limbei magiare ca studiu obligator.

Ministrul de culte va veghia și va controla aplicarea esactă a acestor decisiuni, prin inspectorii scolari și prin celelalte autorități scolastice prevăzute în articolul de lege dela 1876 Nr. XXVIII, §. 3 despre autoritățile scolare.

Ministrul cultelor și al instrucțiunii publice și ministrul de interne sunt însărcinați cu aplicarea legii de față.“

Acest proiect a produs la toți Românii din Ungaria și Transilvania o adencă iritațiune și indignațiune. În fața noului atentat asupra naționalității lor, ei învitară în unanimitate pre capii lor bisericesci a se întrepune fără întârziare la Maiestatea Sa, prea bunul nostru monarch, rugându-l să se îndure a nu încuviința trimiterea proiectului în desbaterea corpurilor legiuitoare.

În urma numeroselor învătări primite din tôte ținuturile locuite de Români, Escelenția Sa Metropolitul Miron Roman din Săbiu a adresat prin telegraf, Maiestății Sale următoarea rugare: „Maiestatea Vóstră să binevoiescă a refusa înalta autorisare a proiectului de lege pentru introducerea obligatóre a limbei magiare în scólele populare, de óráce poporul întreg vede într'însul un mare pericol pentru adevératele interese ale patriei și mai cu sémă pentru buna înțelegere între diferitele sale naționalități.“ În același timp cancelaria cabinetului Maiestății Sale a primit însciințarea, că „Metropolitul Miron Roman, dimpreună cu toți episcopii și cu o deputațiune mai mare vor cere în curénd o audiență la Maiestatea Sa în acéstă afacere.“

Afară de acesta, s'a trimis anume delegați și la Metropolitul greco-catolic din Blaș, precum și la Metropolitul - patriarch sêrb din Carloviț, pentru a le comunica pașii, ce au făcut și a-i învita cu stăruință de a procede tot astfel și a se uni cu apelul cătră monarch în contra magiarisării. Deja la 2 ale curentei (cal. nou) Escelenția Sa Î. P. S. Metropolitul Ion Vancea din Blaș, însoșit de P. S. Episcopul suffragan Victor Mihalyi din Lugoș, au plecat la Viena și în 9 ale curentei au fost primiți în audiență la Maiestatea Sa. În 6 Faur a urmat deputațiunea bisericeii române gr.-or., compusă din Escelenția Sa. Î. P. S Metropolitul Miron Roman, P. S. Episcopul Caransebeșului Ioan Popasu, P. S.

Episcopul Aradului Ioan Mețan, P. C. S. vicarul arhidieceșan Nicolau Popea, d-l Traian Doda, general, d-l I. Țeran, protopresbiter, d-l N. Andreeviciu, protopresbiter, d-l P. Cosma, avocat, d-l C. Radulescu, avocat, d-l A. Popoviciu, avocat, d-l N. Străvoiș, avocat, d-l P. Rotar, avocat. Aceșta deputațiune a avut audiență în 13 Faur, și predând Maiestății Sale o petițiune relativă, a primit următorul respuns: „Obiectul petițiunei D-Vóstre îl voiú învrednici unei mature aprecieri. Cu deplină linisce dau încă de acum espresiune speranței, că este departe de regimul meu, precum de sigur și de legislațiune intențiunea de a aduce astfel de hotăriri, cari ar puté cauza îngrijiri temeinice și ar fi în stare a turbura între deosebitele naționalități ale țerei pacea și buna înțelegere, cari spre bucurie esistă și tot-de-auna le-am dorit și pot cu tótă căldura a vi-le recomanda și D-Vóstre pentru îngrijire și mai departe.“ Adoua și după audiență, redacțiunea dela „Telegraful Român“ a primit următórea telegramă: „Ieri la 19 ore fiind bine primită deputațiunea la Maiestatea Sa, putem spera rezultat favorabil.“ — Sě sperăm cu toții, că rezultatul va fi favorabil. Părerile nóstre asupra proiectului, lipsindu-ne de astădată spațiul, vor urma în făscióra pro Faur.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Varietăți.

(*Personalia*). Maiestatea Sa Împératul și Regele Francisc Iosif I, la propunerea ministrului de lângă persóna sa, Br. Wenkheim, a binevoit a conferi, fără de tacsă, ordinul corónei de fier clasa II, Preasânției Sale Domnului Ioan Mețian, episcop greco-oriental al Aradului, drept recunoscință pentru destinsele sale merite căștigate pe tere-nul bisericesc, al instrucțiunei poporului și al filantropiei, precum și pentru meritele sale căștigate întru promovarea cauzelor publice.

(*Statistica scólelor din comitatul Brașovului în anul 1878*). Comitatul Brașovului, cu 55,397 suflete, are prin comune scóle: 1 scólă de stat, 11 scóle comunale, 36 scóle confesionale, cu tótele 48; copii obligați de scólă: dela 6—12 ani 6905, dela 13—15 ani 3136, cu totul 10,041. Scóla elementară o cercetéză 3835 copii, 3624 copile, cu toții 7459. O scólă superióră civilă cu 83 copii. Scóla medie o cercetéză 83 copii. Suma principală a copiilor, care cercetéză scóla, face 9254. — Nicí o scólă nu cercetéză: 423 baiați, 364 baiate, cu toții 787. — După religiune sunt: rom.-cat. 143, gr.-orient. 3794, de confesiunea evang.-elvetică 33, de conf. ev.-augsb. 5277, unitari 3, evrei 4, de toți 9251. După limbă 2709 Magiari, 2760 Sași, 3785 Români, cu

toții 9254. Cărți didactice au avut 8732, ér 522 n'au avut. După estrasul din consemnarea scolarilor, cari au lipsit dela scólă, se vede, că dintre ei au fost pedepsiți 1084, ér 2725 au fost dispensați. Numérul scolarilor, cari au lipsit dela scólă, face 3818. Dintre cei ce au eșit din scólă putură ceti și serie bine 971. — Învățători cualificați sunt 125, necualificați 11; ordinari 132, adjuncti 4. Pe un învățator se vin câte 68, pe o odaie de scólă câte 70 scolarî. — Edificii scolastice, cari sunt 48. În edificiile scolastice se află 132 ódăi de scólă, 100 locuințe pentru învățatori; pe lângă edificii sunt scóle de pomi 38, grădini 81, locuri de gimnastică 30. — Mijlócele de învățământ: 179 table negre, 35 table de păriete, 263 charte de păriete, 54 globuri, 65 obiecte pentru istoria naturală, fisicalice 46, bibliotecî 32, aparate de gimnastică 16. Veniturile anuale ale scólelor fac 46,979 fl. în bani gata, și în naturale 1122 fl., la olaltă 48,101 fl.; în capitale 38,364 fl., din care vin interese 3343 fl., în didactre 3266 fl., în subvențiune anuală, ce o dă statul, 8474 fl., în subvențiuni comunele anualî 21,433 fl., în subvențiuni bisericesci 8191, din alte isvóre 3394 fl., cu totul 84,101 fl. — Spesele anuale ale scólelor pentru salariile învățătorilor ordinari fac 39,892 fl., pentru adjuncti 927 fl., pentru încălđit, curățit, reparaturî 4729 fl., pentru mijlóce de învățământ 664 fl., pe cărți pentru copii seraci 363 fl., pentru alte diverse 1526 fl., cu totul 48,101 fl. — Aici avem se observăm numai atâta: subvențiunea de 8834 fl., ce o dă statul pentru scólele din Brașov, cât și subvențiunea de 8474 fl., ce o dă scólelor din comitat, se dă numai pentru scóle magiare, ér pentru scólele poporale confesionale nu dă statul nici o para, măcar că și celelalte naționalități din acest comitat contribuesc destui bani pentru visteria statului și încă în măsură neaseménat mai mare, decât contribuesc Ciangăii, pentru cari sacrifică pe tot anul atâtea mii de florini. Se vede la fie care pas, că și astăzi mai domnesce încă principiul din timpii feudalistici, că popórele nemagiare sunt misera plebs contribuens, ér de folóse, sê se bucuré numai Magiarii. Se póte óre vorbi de progres acolo, unde este cu puțință o asemenea anomalie!

(„Gaz. Trans.“)

Posta redacțiunei.

DD-lor **Ioan Podariu** în Văleni și **Adam Angel** în Coșova; ați trimis câte cu 50 cr. mai mult, cari vi-s'au scris bunî pe semestrul al doilea.

Scóla poporală gr.-or. din Sacul: am primit 2 fl. restanță pro 1877.

La 16 ale curenteii am primit un mandat postal de următorul cuprins: „2 fl. v. a. Sipet. Comitatul Temeș, pe $\frac{1}{2}$ de an.“ Atâta tot. Am adresat fóia la „Scóla română“ din Sipet, Temesmegye.“

BIBLIOGRAFIE.

Nou Abcdar românesc. De Vasile Petri. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar legat 25 cr., trimis prin poștă 30 cr. Dela 10 exemplare unul rabat. La comande mai mari se acórdă 15—20%.

Legendar séu carte de cetire pentru scóele populare. De Vasile Petri. Partea I: pentru al 3-le și al 4-le an de scólă. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar legat 45 cr., trimis prin poștă 50 cr. Condițiunile de vëndare sunt ca la Abcdar.

Instrucțiune pentru învătători la tractarea cărților scolare. De Vasile Petri. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar 40 cr.

Plan de învățământ pentru scóele populare din Ungaria în sensul articolului de lege 38 din 1868. Precedat de ordinațiunea ministrului r. u. de culte și instrucțiune publică dela 26 August 1877, Nr. 21,678, prin care s'a publicat noul plan. Traducere de Vasile Petri. Sâbiu. Editura traducătorului. Prețul unui exemplar 20 cr., trimis prin poștă 22.

Sistemul metric. Manual pentru învătători și toți bărbații de scólă. De Vasile Petri. Editor: V. Roman. Sâbiu. Prețul unui exemplar 50 cr.

Sistemul metric. Manual pentru scolari. De Vasile Petri. Editor: V. Roman. Sâbiu. Prețul unui exemplar 20 cr.

Scriptologia séu modul de a învăța cetitul scriind. Îndreptar pentru învătători la tractarea Abcdarului. De Vasile Petri. Editor: Iulius Spreer. Sâbiu. Prețul 1 fl. 20 cr.

Abonament
la
„ALBINA CARPAȚILOR“

fôie beletristică, științifică și literară — cu ilustrațiuni.

Anul III. 1879.

Redactor: **Iosif Popescu.**

Editor: **Visarion Roman.**

Apare în Sâbiu la 15 și ultima fie-cărei luni, în fascicule de câte 2 côle.

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria:		Pentru România:	
Pe 1 an	florinî 6.—	Pe 1 an	Lei noi 16.—
„ 6 luni	„ 3.—	„ 6 luni	„ „ 8.—
„ 3 luni	„ 1.50	„ 3 luni	„ „ 4.—

Prețul abonamentului se pôte trimite din România în bilete hipotecare și în marce postale.

Abonamentele se fac la editorul **Visarion Roman** în Sâbiu, la birourile postale și prin tôte librăriile.

Noilor abonați li-se vor trimite numerii apăruți dela începutul anului III. luna Octomvre a. c.

—*—

Foia va aduce în colónele sale articoli de sciință cu scop de a instrui pe cetitori în tôte direcțiunile cugetărei omenesci, se va sili a respândi în public acele cunoscințe, care sunt nedispensabili atât pentru indiviți, cât și pentru națiuni întregi, de câte ori e vorba de un adevărat progres în civilizațiune. În partea beletristică se va oferi publicului, mai cu sémă secsului frumos, o lectură nu numai distrăgătoare, ci și utilă, căreia să nu-i fie străine nici principiile estetice, nici regulile bunului gust. Fôia va trata materii literare din cele mai interesante, avënd pururea în vedere originalitatea obiectelor și a cugetărei, puritatea limbii și chiaritatea modului de a scrie. Ilustrațiunile vor corespunde asemenea așteptării onoratului public.

≡ ***Din anul I și II*** ≡

mai sunt încă esemplare cu prețul scăđut de 3 fl. séu 7 lei 50 bani anul 1877, și de 2 fl. séu 5 lei anul 1878.

RESBELUL ORIENTAL.

De profesorul Dr. *A. P. Alessi* și profesorul *Massim Pop.*

Graz. Editura lui Paul Cieslar. 1878.

Opera întregă va apăre circa în 10 broșure în format de octav major de câte 3 côle séu 48 pagine, pre papir elegant, alb și bine satinat, și imprimată cu tiparul cel mai modern.

Fie-care broșură va conține mai multe ilustrațiuni perfect efeptuite, parte în colorii, parte în litografie. Acele vor reprezenta parte portretele bărbaților de pozițiune înaltă, carî au participat la afacerile resbelului și au jucat un rol pre terenul diplomatic, parte ale acelora, carî s'au destins prin eroism pre câmpul de resbel; în fine tablourî despre orașele, satele și tôte locurile, câte au jucat un rol în acest resbel, despre luptele mai însemnate și alte episoade interesante din viața belică.

Pentru ca să-și pôta procura această operă și cei cu mijlôce mai modeste — deși spesele edărei, pre lângă un tipar elegant și ilustrațiunî artificioșe, se urcă la o sumă enormă — editorul a statorit costul unei broșurî numai cu 40 cr. v. a. = 1 franc = 1 leu în aur.

Tôte 10 broșurele costă numai fl. 4 séu francî 10. Acei p. t. abonenți, carî vor trimite editorului costul operei întregî, séu anticipative séu după primirea broșurei prime, vor primi cu broșura ultimă un tablou mare:

„Ocuparea Plevnei“

gratis, care tablou în librărie nu se vinde sub fl. 5 séu francî 12.

Cel ce va aduna abonenți la această operă în cercul cunoscuților săi, va primi la 10 esemplare unul gratis, ér cel ce va aduna 200 abonenți, va mai primi gratis pre lângă aceea un gigante tablou în oleiü cu ramurî pompoșe aurite, care va reprezenta:

Asaltul Românilor asupra redutei Grivița.

Câte un esemplar din acest pompos tablou se va espune în **Budapesta** și în **Bucurescî**. Costul de boltă al acestui tablou va fi francî 500.

Pentru perpetua aducere a mințe se vor infira la finele operei și numele abonenților; de aceea sunt rugați toți p. t. domni, carî vor binevoi a prenumera această scriere, a-și însemna cât mai esact adresa. — Fiind că „Resbelul oriental ilustrat“ se va tipări numai în un număr mic de esemplare, e de interes pentru toți doritorii, ca să-l prenumere cât mai îngrabă, fiind că a doua edițiune nu se va face din cauza speselor enorme, ér esemplarele complete se vor vinde numai pre lângă prețul de fl. 8 séu francî 20.

Opera s'a dedicat de cătră dd. autorî:

Armatei române și bravilor săi conducători,

în semn de înaltă recunoștință și admirațiune.

Până acuma au apărut deja 5 fasciculî, din care ne convingem, că „Resbelul oriental“ de dd. Dr. A. P. Alessi și M. Pop, ambii profesori la gimnasiul din Năséud, nu este o compilatură de articuli ușori, cum se publică prin čiare, ci este un lucru serios, basat pe studii. Hârtia e fină, tiparul nou, ilustrațiunile frumoșe, prețul förte moderat. Recomandăm decî opera acésta cu tótă căldura.

R. S. R.